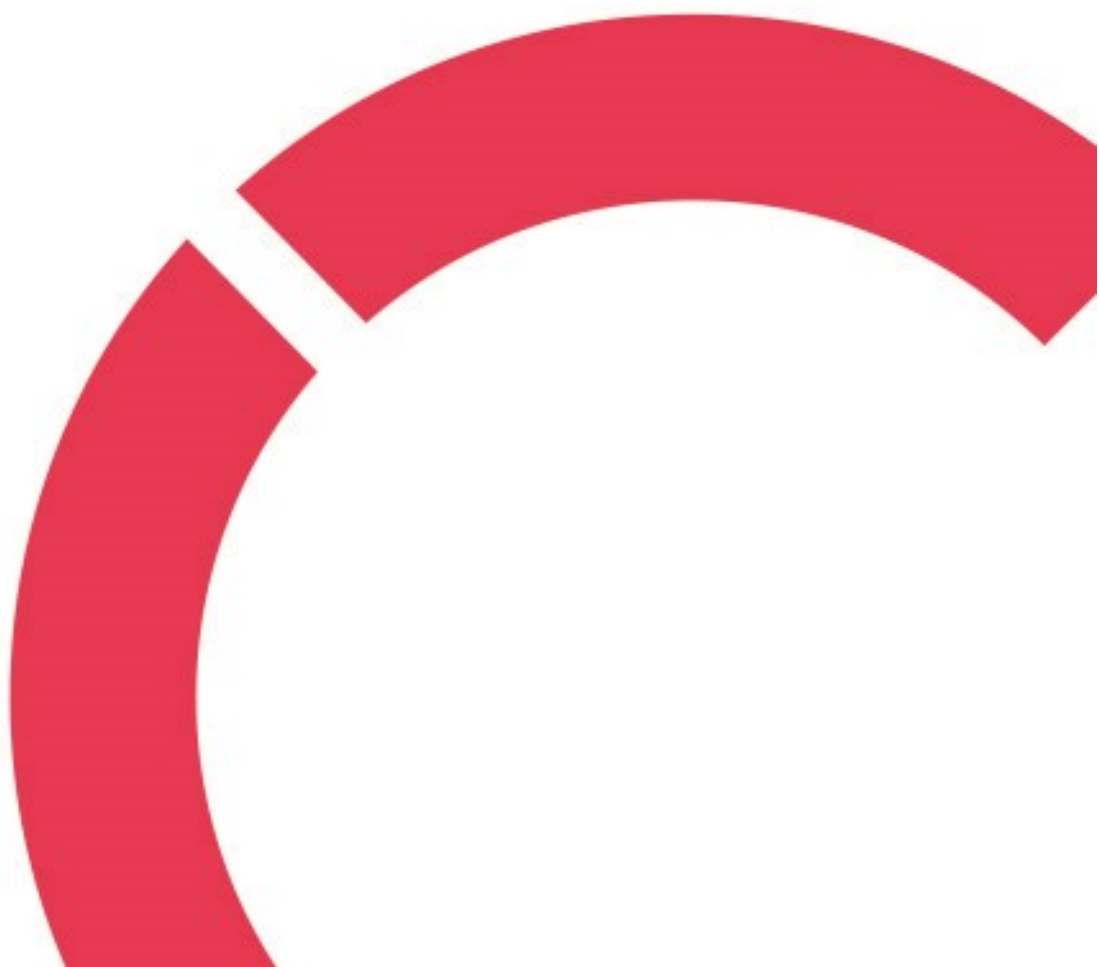

Sallamari Keränen & Maija Paakkari

**INKLUUSION TOTEUTUMINEN RAAHEN KAUPUNGIN VAR-
HAISKASVATUKSESSA HENKILÖSTÖN NÄKÖKULMASTA**

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutus
Toukokuu 2023**

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Toukokuu 2023	Tekijä/tekijät Sallamari Keränen & Maija Paakkari
Koulutus Sosionomi	☒ AMK ☐ YAMK	
Työn nimi INKLUUSION TOTEUTUMINEN RAAHEN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUKSESSA HENKILÖSTÖN NÄKÖKULMASTA		
Työn ohjaaja Leena Raudaskoski	Sivumäärä 37 + 3	
Työelämäohjaaja Irmeli Stark		
<p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää raahelaisen varhaiskasvatuksen henkilöstön mielipiteitä inklusion toteutumisesta sekä tuottaa arvokasta tietoa, jota voidaan jatkossa hyödyntää kehittämissä. Tutkimuskysymykset olivat; 1. Mitä inklusio tarkoittaa? 2. Miten sitä tällä hetkellä edistetään varhaiskasvatuksessa? 3. Mitkä tekijät haastavat tai estävät inklusion toteutumista lapsiryhmissä? Kyselyn avulla kartoitettiin eri päiväkodeissa sekä lapsiryhmissä työskentelevien kokemuksia ja tämänhetkistä tietämystä aiheesta. Tutkimustulokset koskevat ainoastaan raahelaisia kunnallisia päiväkoteja.</p> <p>Inklusion toteutuminen on ajankohtainen aihe, sillä vuoden 2022 varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan, että varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusion periaatteen mukaisesti. Aiheen valintaan vaikutti myös oma mielenkiintomme inklusiota kohtaan sekä mahdollisuus henkilöstön tietoisuuden ja ymmärryksen lisäämiseen aiheesta. Pyrkimyksemme oli selvittää, onko varhaiskasvatuksen henkilöstöllä yhtenevä ymmärrys inklusiosta sekä mahdollinen koulutuksen tarve.</p> <p>Opinnäytetyömme tilaaja oli Raahen kaupunki. Raahen kaupunki tarjoaa tällä hetkellä varhaiskasvatustalpalveluita kahdeksassa kunnallisessa päiväkodissa. Käytimme kvalitatiivista eli laadullista menetelmää ja opinnäytetyömme aineisto kerättiin sähköisellä puoliavoimella kyselylomakkeella, joka lähetettiin varhaiskasvatuksen henkilöstölle sähköpostitse. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista. Vastauksia saatiin 28 kappaletta. Kyselyyn vastanneet olivat varhaiskasvatuksen ryhmäavustajia, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia sekä varhaiskasvatuksen opettajia.</p> <p>Opinnäytetyömme tuotti ajantasaista ja mielenkiintoista tietoa varhaiskasvatuksen kokemuksista ja näkemyksistä inklusiosta. Kyselyn tuottamasta aineistosta käy ilmi, että varhaiskasvatuksen henkilöstö toivoisi lisäkoulutusta aiheesta, sekä se, että henkilöstö koki resurssipulan inklusion toteutusta rajoittavana tekijänä.</p>		

Asiasanat

inklusio, osallisuus, segregatio, varhaiskasvatus.

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date May 2023	Author Sallamari Keränen & Maija Paakkari
Degree programme Bachelor of Social Services		
Name of thesis IMPLEMENTING INCLUSION IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION IN THE CITY OF RAAHE FROM THE PERSPECTIVE OF THE PERSONNEL		
Centria supervisor Leena Raudaskoski		Pages 37 + 3
Instructor representing commissioning institution or company Irmeli Stark		
<p>The purpose of our thesis was to study the opinions of Raahe's early childhood education staff about the implementation of inclusion and to produce valuable information that can be used in development tasks in the future. The research questions were; 1. What does inclusion mean? 2. How is it currently promoted in early childhood education? 3. Which factors challenge or prevent inclusion in children's groups? With the help of the survey, the experiences and current knowledge of those working in different kindergartens and children's groups were studied. The research results only apply to municipal kindergartens in Raahe.</p> <p>The implementation of inclusion is a current topic, as in the basis of the 2022 early childhood education plan it is stated that early childhood education is organized and developed in accordance with the principle of inclusion. The choice of the topic was also influenced by our own interest in inclusion and the opportunity to increase the staff's awareness and understanding of the topic. Our aim was to find out whether the early childhood education personnel have a consistent understanding of inclusion and whether there is need for training.</p> <p>The client of our thesis was the city of Raahe. The city of Raahe currently offers early childhood education services in eight municipal kindergartens. We used a qualitative method, and the material for our thesis was collected with an electronic semi-open questionnaire, which was sent to the early childhood education staff by e-mail. Replying to the survey was voluntary. Altogether 28 responses were received. The respondents to the survey were early childhood group assistants, early childhood nurses and early childhood teachers.</p> <p>Our thesis produced up-to-date and interesting information about experiences and views on inclusion in the early childhood education. The data gathered in the survey shows that early childhood education staff would like to have additional training on the subject and that the personnel saw the lack of resources as a limiting factor in the implementation of inclusion.</p>		
Key words early childhood education, inclusion, participation, segregation		

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

INKLUUSIO

Inklusiolla viitataan mukaan kuulumiseen ja osallisuuteen, eli siihen, kuinka paljon esimerkiksi jonkin toimintaan tai palveluun sisällytetään ihmisiä, jotka saattaisivat muuten jäädä ulkopuolelle tai tulla marginalisoiduksi (Sitra). Inklusio edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. (OPH 2022, 24–25.)

INTEGRAATIO

Kielitoimiston sanakirjan mukaan integraatio on yhdentämistä ja yhdentymistä. Varhaiskasvatuksen kontekstissa integraatio tarkoittaa siis sitä, että erityistä tukea tarvitseva lapsi sijoitetaan niin sanottuun tavalliseen lapsiryhmään (Sanakirja 2022).

OSALLISUUS

Osallisuus mahdollistaa vaikuttamisen sekä toimintaan, että toimintaympäristöön ja sen, että osallistuja kokee olevansa osallinen ja hyväksytty. Osallisuudessa korostuu lapsen aktiivinen mukanaolo, mutta myös oikeus olla osallistumatta. (Pihlaja & Viitala 2022, 70–71.)

PEDAGOGIIKKA

Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi (OPH 2022, 22).

SEGREGAATIO

Eriytyminen, eriyttäminen tai eristäminen (Segli 2017).

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 VARHAISKASVATUS	3
2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	5
2.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	6
2.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	6
2.4 Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma	7
3 TUEN PROSESSIT VARHAISKASVATUKSESSA	9
3.1 Yleinen tuki.....	10
3.2 Tehostettu tuki	11
3.3 Erityinen tuki	12
4 INKLUUSIO.....	14
4.1 Inklusiivinen varhaiskasvatus.....	15
4.2 Inklusion historiaa	16
4.3 Osallisuus	18
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
5.1 Kvalitatiivinen menetelmä.....	21
5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	22
5.3 Mahdolliset riskit	23
5.4 Aineiston analyysi.....	23
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	26
6.1 Inklusion tarkoitus.....	26
6.2 Inklusion edistäminen.....	28
6.3 Inklusion haasteet	29
7 POHDINTA	33
LÄHTEET	35
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Kolmitasoinen tuki	10
KUVIO 2. Eroja havainnollistava kuvio.....	14
KUVIO 3. Vastauksien jakauma.....	26
KUVIO 4. Kokemus riittävästä tiedosta ja koulutuksesta	28
KUVIO 5. Kokemukset inklusion toteutumisesta.....	31
TAULUKOT	
TAULUKKO 1. Opinnäytetyön toteutuksen aikataulu.....	21
TAULUKKO 2. Esimerkkejä luokittelusta.....	24

1 JOHDANTO

Vuoden 2022 varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan inklusiivisuus on laaja käsite ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena ajattelutapana. Kuitenkin suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on edelleen haasteena inklusiivisuuden syvällisempi ymmärtäminen sekä puutteet inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen arvioinnissa. (Alila 2022, 30.) Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteutuminen edellyttää henkilöstön sitoutuneisuutta inklusion periaatteisiin, laadukasta pedagogista ja erityispedagogista toimintaa ja osaamista sekä lasten hyvinvoinnista huolehtimista (OPH 2022).

Opinnäytetyömme toteutettiin yhteistyössä Raahen kaupungin kanssa ja tutkimuksellisen opinnäytetyömme tavoite oli selvittää Raahen kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemykset inklusion toteutumisesta varhaiskasvatuksen työkentällä sekä tarjota Raahen kaupungin varhaiskasvatuspalveluille arvokasta tietoa, jota voidaan hyödyntää kehittämistehtävissä tulevaisuudessa. Lähtökohtana opinnäytetyön toteuttamiselle oli oma kiinnostuksemme aihetta kohtaan sekä tutkimusaiheelle noussut tarve ja toive suoraan esihenkilötasolta.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen 38 sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Inklusion toteutuminen varhaiskasvatuksessa on aiheena ajankohtainen, sillä vuoden 2022 varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan, että varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen katsomatta esimerkiksi tuen tarpeita, vammaisuutta tai kulttuurista taustaa. Sen lisäksi, että inklusio mainitaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa useassa eri kohdassa, se näyttäytyy myös kokonaisuutta läpileikkaavana periaatteena. (OPH 2022, 7.)

Lähtökohdat inklusion toteuttamiseen ovat hyvät, mutta aihe herättää usein ristiriitaisia ajatuksia. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä voi olla myös hyvin erilaisia käsityksiä inklusion merkityksestä sekä toteuttamisesta. Inklusio ei saisi myöskään vaikuttaa negatiivisesti ryhmän muiden lasten kokemukseen yksilöllisestä kohtaamisesta päivittäin. Olemme huomanneet seurattessamme keskustelua tästä ajankohtaisesta aiheesta, että usein varhaiskasvatuksessa työskentelevien näkökulmat inklusion toteuttamisesta ovat negatiivisväyhteisiä ja niissä nousee esiin sen tuomat haasteet ja huoli, kun taas asiantuntijoiden ja tutkijoiden julkinen mielipide on usein varsin positiivinen ja kannustava. Kuitenkin

työkentällä inklusiota toteuttaa varhaiskasvatuksen henkilöstö, joilla on vahva käytännön kokemus inklusiosta. Opinnäytetyömme päämääränä oli tuoda esiin asioita, jotka vaativat kehittämistä sekä koota aiheesta ajantasainen kokonaiskuva. Onnistuneen inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen vaatii henkilöstöltä tietoa ja tähän tarpeeseen pyrimme vastaamaan.

Käytimme tutkimustulosten hankintaan kvalitatiivista eli laadullista menetelmää lähestyen varhaiskasvatuksen henkilöstöä sähköpostitse lähetetyllä puoliavoimella kyselylomakkeella. Kyselyn tarkoituksena oli saada vastauksia tutkimuskysymyksiin, joita olivat; 1. Mitä inklusio tarkoittaa? 2. Miten sitä tällä hetkellä edistetään varhaiskasvatuksessa? 3. Mitkä tekijät haastavat tai estävät inklusion toteuttamista lapsiryhmissä? Kyselyyn vastattiin nimettömästi. Lähdeaineistona käytimme varhaiskasvatuslakia, vuoden 2022 varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, opetushallituksen videoita, ajankohtaista kirjallisuutta, kansainvälisiä lähteitä sekä inklusiosta aiemmin tehtyjä opinnäytetöitä.

Opinnäytetyön tietoperustassa tulemme käsittelemään varhaiskasvatusta sekä tuen prosesseja. Tarkastelemme tuen käytäntöjä sekä yleisiä toimintatapoja. Varhaiskasvatuslaissa säädetään, että lapsella on oikeus varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen. Lapsen saama tuki perustuu inklusiivisuuden periaatteeseen. (Alila 2022, 18.)

2 VARHAISKASVATUS

Jokaisella alle oppivelvollisuusikäisellä lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen ja sitä vanhemmilla lapsilla olosuhteiden niin vaatiessa (Varhaiskasvatusturvalaki 13.7.2018/540, § 1). Varhaiskasvatus on kokonaisuus, joka muodostuu lapsen suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta kasvatuksesta, opetuksesta sekä hoidosta. Varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää ja vahvistaa lapsen osallisuutta sekä toimijuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimena varhaiskasvatuksena. Varhaiskasvatuksessa tuetaan huoltajien kasvatustyötä ja jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen huolimatta siitä, opiskeleeko tai työskenteleekö huoltaja. Esiopetus on osa varhaiskasvatusta. (OPH 2022.) Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä muiden perheen kanssa toimivien tahojen kanssa muodostaen tukiverkon kokonaisuuden. Perheille varhaiskasvatustyyppisyksikkö on yleensä neuvolan ohella ensimmäinen kodin ulkopuolinen paikka, joka muodostuu lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen kannalta merkittäväksi ympäristöksi ja näin ollen vaikuttaa lapsen ja koko perheen hyvinvointiin. (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 26.)

Suomalainen varhaiskasvatus on saanut perusopetuksemme ohella vuosien ajan kansainvälistä myönteistä huomiota. Kansainvälisesti arvioituna suomalainen varhaiskasvatus on pääsääntöisesti laadukasta ja siellä vallitsevat käytänteet ovat monipuolisesti lasten kasvua ja oppimista tukevia. On aiheellinen oletus, että uudet muutokset varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kehittävät varhaiskasvatuksen laatua vielä entisestäänkin myönteisempään suuntaan. (Ahonen 2017, 15.) Lisäksi uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet osoittavat varhaiskasvatuksen kuuluvan kiinteästi suomalaiseen koulutuspolkuun elinikäisen oppimisen jatkumon ensimmäisenä palasena (Kangas ym. 2021, 11).

Lastentarhojen ja päiväkotien toiminnalla on kautta aikojen ollut kasvatuksellinen ja oppimisen tukeen liittyvä tavoite. Lastentarhatoiminnan isäksikin kutsuttu Friedrich Fröbel määritteli jo vuonna 1843 lastentarhatoiminnalle tavoitteet:

Lastentarhan tarkoituksena ole vain pitää silmällä alle kouluikäisiä lapsia, vaan sen tulee antaa heille koko heidän olemustaan vastaavaa toimintaa, vahvistaa heidän ruumistaan, harjoittaa heidän aistejaan, pitää toiminnassa heidän heräävää henkeään, tutustuttaa heidät luontoon ja ihmisten maailmaan. Erityisesti sen tulee ohjata heidän sydäntään ja mieltään oikein ja johdattaa heidät kaiken elämän alkulähteille ja sen yhteyteen.

Nämä edellä mainitut tavoitteet olivat luettavissa uudistetulla, modernilla kielellä vuoden 1973 päivähoitolaissa sekä siihen myöhemmin lisätyssä kasvatustavoitepykälässä. Samat periaatteet näkyvät edelleen myös voimassa olevan varhaiskasvatuslain määrittelemissä tavoitteissa. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes 2016, 13.)

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on ryhmämuotoista ja ryhmien muodostamisessa tulee ottaa huomioon pedagoginen tarkoituksenmukaisuus. Muita huomioitavia asioita ovat tuen tarpeet, lasten iät, henkilöstön mitoitus sekä lapsiryhmän enimmäiskoko. (OPH 2022, 18.) Päiväkodin yhdessä lapsiryhmässä saa olla yhtä aikaa läsnä enintään kolmea hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä vastaava määrä lapsia (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 35). Lapsiryhmän luonteeseen vaikuttaa lasten lukumäärä, ikä, sukupuolijakauma ja joskus myös hyvin erilaiset tarpeet. Lasten liian suuret ikäerot ja erilaiset erityistarpeet saattavat tuoda henkilöstölle pedagogisia haasteita, mutta myös vaikuttaa lasten välisiin sosiaalisiin suhteisiin. Toimivat leikkiryhmät ja vertaissuhteiden muodostuminen edellyttää, että lapset löytävät ryhmästä ystäviä. (Pihlaja & Viitala 2022, 42–43.)

Pedagogiikka on varhaiskasvatuksessa keskiössä liittyen tiiviisti kaikkeen toimintaan ja kehittämiseen (Kangas ym. 2021, 8–9). Pedagogiikalla tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka perustuu tutkittuun tietoon, ammatillisesti johdettuun toimintatapaan ja ammattilaisten toteuttamaan laadukkaaseen toimintaan. Pedagogiikka näkyy lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja opetuksessa. Lapsen oppiminen tapahtuu yksilöllisesti kullekin soveltuvien menetelmin omalla aikajanelalla. Oppimisen avuksi tarvitaan lisäksi laadukasta pedagogiikkaa sekä tapauskohtaisesti myös monialaista tukea. (Sandberg 2021, 18.)

Laadukkaassa ja tasa-arvoisessa varhaiskasvatuksessa ei tarkastella lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista vain lapsen iän perusteella, vaan tiedostetaan lasten kehittymisen tapahtuvan yksilöllisesti. Oppimista voidaan tukea monipuolisesti erilaisilla menetelmillä. (Ahonen 2017, 19.) Lapsen oppiminen vaatii henkilöstöltä kykyä katsoa maailmaa lapsen silmin. Oppimista tapahtuu lapsen elämässä kaikessa, jossa hän on mukana. (Kangas ym. 2021, 22–23.) Pedagogiikka ei yksinomaan ole opetusta tai kasvatusta, vaan se kattaa myös oppimisympäristön sekä koko toimintakulttuurin kehittämisen. Laajemmin pedagogiikka kytkeytyy monitieteelliseen ymmärrykseen lapsuudesta, ammatillisuudesta, yhteiskunnallisista arvoista, tiedosta sekä oppimiskäsityksestä. (Kangas ym. 2021, 14.)

Lapsella on oikeus oppia leikkien. Leikki on varhaiskasvatuksessa tunnustettu pedagoginen työväline, joka edistää lasten oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Leikin kautta oppiminen on lapselle

mielekästä toimintaa, joka tuottaa iloa ja motivoi. Leikin on lupa näkyä ja kuulua. Leikille annetaan aikaa ja lasten leikkialoitteille, omaan luovuuteen ja ilmaisuun, kekseliäisyyteen ja mielikuvituksen käyttöön kannustetaan niin lapsia kuin henkilöstöäkin. Leikin ja yhdessä tekemisen ilo ja yhteisiin leikkeihin keskittyminen mahdollistetaan. Henkilöstö kehittää toimintatapoja ja oppimisympäristöjä, jotka mahdollistavat leikin kehittymisen sekä tunnistaa erilaisia tekijöitä, jotka leikkiä rajoittavat. (OPH 2022, 31.)

Varhaiskasvatuksen sisällöistä puhuttaessa viitataan niihin pedagogisiin sisältöihin sekä kokonaisuuksiin, joita lapsille opetetaan ja joiden parissa toimimisessa heitä tuetaan sekä kannustetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kyseisiä sisältöjä kutsutaan oppimisen alueiksi. Kyseessä ovat siis alueet, joissa opitaan ja joista opitaan. Lisäksi oppimisen alueet ohjaavat noudattamaan laaja-alaisen osaamisen periaatteita ja varhaiskasvatuksen tavoitteita käytännössä. Oppimisen alueet eivät kuitenkaan ole irrallisia kokonaisuuksia, vaan niitä toteutetaan limittäin ja yhdessä sisäkkäin. (Kangas ym. 2021, 39.) Kolmitasoinen varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista (OPH 2022, 7).

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat varhaiskasvatusta järjestäviä tahoja ohjaava sekä oikeudellisesti velvoittava asiakirja, joka selittää ymmärrettävästi varhaiskasvatuksen eri kokonaisuuksia ja termistöä. Elokuussa 2022 voimaan tulleet uudistetut varhaiskasvatussuunnitelman perusteet huomioivat uusimmat lakimuutokset, joissa korostuvat entistä enemmän inklusion periaatteet.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat kaikkia kuntia, yksityisiä toimijoita sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöä toimimaan yhdenmukaisten arvojen ja tavoitteiden mukaisesti. Tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen koko maassa. (OPH 2022, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 21).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa etenkin varhaiskasvatustaki. Myös esiopetus on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta säätelee perusopetuslaki ja ohjaa opetushallituksen määräykseenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

2.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava. Se ei voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää sisältöä, mutta se voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita. Suunnitelmassa tulee huomioida paikalliset erityispiirteet sekä mahdolliset pedagogiset painotukset. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa tulee arvioida ja kehittää. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille tulee antaa mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman prosessi sekä tukeen liittyvä hallintopäätöksen prosessi paikallisesta näkökulmasta ja käytännöt liittyen salassa pidettävien tietojen siirtämiseen. (OPH 2022.)

2.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä henkilöstön, huoltajan ja lapsen kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman eli vasun lähtökohtana on lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, mielenkiinnon kohteet ja tarpeet. Päiväkodeissa lapsen vasun laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Henkilöstö oppii tuntemaan lapsen sensitiivisen kohtaamisen sekä havainnoin avulla. (Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 4–6.)

Varhaiskasvatussuunnitelma on lakisääteinen asiakirja. Lapsen vasu ohjaa ryhmän pedagogista toimintaa, tarkoituksena ei ole kuvailla millainen lapsi itsessään on. Lapsen vasun tulee sisältää pedagogiselle toiminnalle asetettavat tavoitteet sekä toimenpiteet kyseisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja arviointi kirjataan vasuun. Myös mahdollinen lääkehoitosuunnitelma kirjataan vasuun. (OPH 2022.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on pedagoginen työväline, joka sisältää täsmällisesti kuvattuja konkreettisia pedagogisia menetelmiä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa (Sandberg 2021, 39).

Tyypillisesti yksilöllinen pedagoginen asiakirja sisältää kuvauksen lapsen tilanteesta asiakirjan laadinnan hetkellä. Lasta koskevan tarpeettoman tiedon kirjaamista kyseiseen asiakirjaan tulee välttää ja kaikella kirjatulla tulee olla pedagoginen tarkoitus. Pedagogisia tukitoimia kuitenkin tarpeen mukaan perustellaan lasta koskevilla havainnoilla. Onkin siis perusteltua kuvailla asiakirjassa esimerkiksi lapsen sanavaraston sisältävän yksittäisiä sanoja, jos havainnon pohjalta asetetaan tavoitteeksi sanavaraston tukeminen. (Neitola 2022, 126–129.)

Jos lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan liian isoja linjoja ilman yksityiskohtia, tavoitteeseen pääseminen arjessa on haastavampaa. On tärkeää tehdä jokaiselle lapselle laadukas suunnitelma, joka ohjaa varhaiskasvatuksen työntekijöitä työssään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on aina henkilökohtainen eli tietoja ei voi kopioida toisen lapsen vasusta. Lapsi tulee voida tunnistaa suunnitelmasta yksilönä. Kirjaaminen kuuluu lapsen oikeusturvaan ja varmistaa myös ammattilaisen oman selustan. (Sandberg 2021, 28.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tulee päivittää säännöllisesti, mutta kuitenkin vähintään vuosittain (OPH 2022). Arvioinnissa tulee täsmentää, miten asetetut tavoitteet ovat toteutuneet ja miten toteutettu pedagogiikka on tukenut lasta. Mahdolliset muutokset ja sopimukset uusista toimintatavoista kirjataan myös. Kirjaamistapaan tulee kiinnittää huomiota. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on virallinen ja arkistoitava asiakirja, joka siirtyy lapsen mukana. Ongelmakeskeisyyden sijaan keskitytään ratkaisukeskeisyyteen ja siihen, mikä lasta auttaa ja minkälaisia velvollisuuksia tämä asettaa lapsen kanssa toimiville ammattilaisille. (Heiskanen 2022, 131.)

2.4 Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma, jäljempänä ryhmävasu, on työväline, jota käytetään säännöllisesti pedagogisen toiminnan arvioinnissa. Ryhmävasujen sisällöstä sekä päivittämisestä vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä tiiminsä kanssa. Koska ryhmävasu sisältää koontia lasten omista varhaiskasvatussuunnitelmista, joka on salassa pidettävää tietoa, tulee fyysiset asiakirjat hävittää asianmukaisesti, kun toimintakausi päättyy. Ryhmävasun laatiminen on tärkeää, sillä se suhteuttaa ryhmän arkeen valtakunnallisen, paikallisen sekä lasten vasujen tavoitteet ja sisällöt. (Ahonen 2017, 19–21.)

Ryhmävasu on arjen muutoksessa elävä kokonaisuus, jota täydennetään säännöllisesti. Ei ole tarkoituksenmukaista saada kyseinen asiakirja valmiiksi yhdellä kertaa ja säilyttää sitä läpi toimintakauden alkuperäisessä muodossaan ja tämän vuoksi se kannattaakin laatia heti toimintakauden alussa. Ryhmävasun avulla toiminnan suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen voidaan jäsentää lapsiryhmän tarpeiden mukaan. Dokumenttina ryhmävasun tulisi olla sellainen, että siihen perehtymällä ryhmän ulkopuolinenkin henkilö saa ryhmän toiminnan keskeisimmistä tekijöistä selkeän kokonaiskuvan. Arvopohja sekä sisällölliset tavoitteet kannattaa ryhmävasuun pukea konkreettiseksi kuvaukseksi siitä, miten niitä käytännössä toteutetaan osana toimintaa juuri tässä tiimissä. (Ahonen 2017, 19–21.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eivät edellytä ryhmävasun laatimista, mutta sen laatiminen on kannattavaa. Ryhmävasu on loistava keino osoittaa, miten pedagogiikka konkretisoituu arjessa. Ennen ryhmävasun laatimista on tärkeää käydä keskustelua yhdessä tiimin jäsenten arvoista, uskomuksista, kasvatusnäkemyksistä ja pedagogisen osaamisen painopisteistä. (Ahonen 2023, 165–170.)

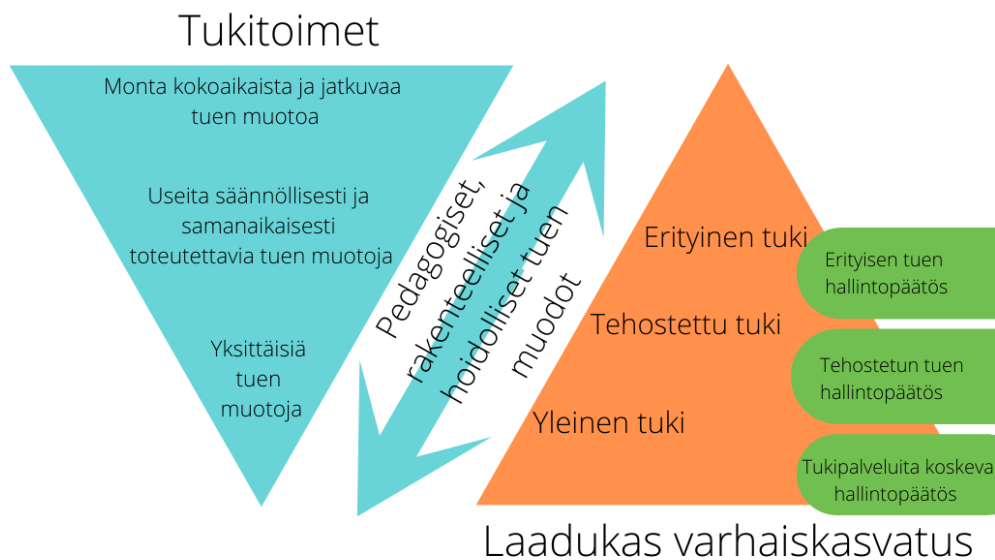
3 TUEN PROSESSIT VARHAISKASVATUKSESSA

Lainsäädännön mukaan jokaisella lapsella varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on oikeus tarpeitaan vastaavaan tukeen välittömästi tuen tarpeiden ilmettyä. Tuen tulee olla oikea-aikaista ja jatkua portaattomasti. Tukea kutsutaan kolmitasoiseksi. Keskeistä tuen toteuttamisessa on ammattilaisten toiminta. Pedagogisesti vahva ja laadukas varhaiskasvatus on tuen lähtökohtana kaikissa tuen muodoissa. (Heiskanen, Pyökkimies & Syrjämäki 2022, 40–42.) Varhaisella tuen tunnistamisella ja kasvun sekä oppimisen tuella pyritään ehkäisemään oppimisvaikeuksia ja ongelmien laajenemista.

Varhaiskasvatuslain mukaan lapselle annettava tuki voi sisältää pedagogisia tuen muotoja tai järjestelyitä, rakenteellisia tuen muotoja sekä hoidollisia tuen muotoja. Tukitoimia suunniteltaessa on otettava huomioon parhaalla mahdollisella tavalla lapsen osallisuus, oikeus oppimiseen ja toimijuuteen vertaisryhmässään. Useimmiten tukitoimien määrä on suoraan verrattavissa lapsen saaman tuen vahvuuteen. Lapsen sijoittuminen tuen tasoille on yksilöllistä ja tasoilla on mahdollista liikkua tarpeiden mukaan. Kaikilla tuen tasoilla lapselle kohdennetut tukitoimet kirjataan aina lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Alila 2022, 19–21.) Koko henkilöstöllä heidän koulutuksensa ja vastuualueidensa mukaan on velvollisuus tuen tarpeen arvioinnista, sen antamisesta sekä toimintatapojen kehittämisestä. Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettajan tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä annettavaa opetusta. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa. (Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 57.)

Varhaiskasvatuksessa annettava tuki järjestetään yleisenä, tehostettuna sekä erityisenä mukaillen inkluusiivia periaatteita. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tuki omassa lapsiryhmässään joustavin järjestelyin. Kuitenkin tarpeen mukaan lapsella on oikeus pienryhmään tai erityisryhmään. Lapsen yksilölliseen tarpeeseen parhaalla mahdollisella tavalla vastataksaan on mietittävä, tukeeko ryhmän rakenne kyseistä lasta. Tukea suunniteltaessa ja toteuttaessa tulee kuitenkin ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää. Pohdittaessa tuen muotoja käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa, jotta lapsen tarvitsema tuki toteutuisi. (OPH 2023.) Tieto siitä, että lapsen tuki on yleistä, tehostettua tai erityistä tukea, ei ole riittävän tarkka kuvaus siitä millaista tukea lapsi saa. Yleisen, tehostetun ja erityisen tuen sisällä on lukematon määrä erilaisia yksilöllisesti suunniteltuja tukimuotoja ja niiden yhdistelmiä. (Alila 2022, 46.) Kuvio 1 tarkoittaa lapsen tuen portaattontta jatkumoa. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin

saanut yleistä tai tehostettua tukea. Lapsen tuki voi sisältää lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja niin yleisessä, tehostetussa kuin erityisessäkin tuessa. (OPH 2023.)

KUVIO 1. Kolmitasoinen tuki (Opetushallitus 2023)

3.1 Yleinen tuki

Yleinen tuki on laadukkaasti toteutettua varhaiskasvatusta, joka koskettaa kaikkia varhaiskasvatuksessa olevia lapsia. Yksittäisen lapsen kohdalla yleinen tuki aloitetaan välittömästi, jos lapsen oppimisessa tai kehityksessä on jotakin, joka on herättänyt huoltajan tai varhaiskasvattajan huolen. Yleinen tuki on useimmiten yksittäisiä tuen muotoja ja kestoltaan muutamista viikoista kuukausiin, mutta se voi jatkua myös koko lapsen varhaiskasvatuspolun ajan. Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöstä, mikäli siihen ei liity erillisiä säännöllisesti annettavia tukipalveluita kuten esimerkiksi tulkkausta tai yksilöllistä tai pienryhmässä annettavaa erityisopettajan opetusta. Tukitoimet kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmaan lapsikohtaisesti. (Alila 2022, 19–20.)

Yleistä tukea antavat kaikki varhaiskasvatus ryhmässä toimivat aikuiset. Jokainen ryhmän jäsen rakentaa osaltaan turvallista yhteisöä, jossa jokainen yksilö ja tämän vahvuudet huomioidaan. Ryhmän toimintatapojen tulee olla kannustavia, rohkaisevia ja osallistavia. Tukitoimet ovat vahvuusperustaista ratkaisukeskeistä tukea. (Sandberg 2021, 32.)

Raahen varhaiskasvatuksessa on käytössä yleisen tuen tarkistuslista, johon on listattu yleisen tuen toteuttamisen konkreettisia keinoja. Siinä vaiheessa, kun herää ajatus, että lapselle tarjottavaa yleistä tukea tulisi vahvistaa, voi listan avulla käydä läpi yleisen tuen keinojen tarjoamisen nykytilan ja samalla huomata mitkä tukitoimet kaipaavat vahvistamista ja mitkä keinot jo toteutuvat. Vahvistettavien tukitoimien seuranta-aika on noin 1kk, jonka jälkeen asiakirjaan kirjataan mitä muutoksia lapsessa on havaittu tuona aikana, kun yleisen tuen tukitoimia on vahvistettu. Yleisen tuen vahvistettuja tukitoimia käytetään siis kohdistetusti tarpeen mukaan. Näitä tukitoimia ovat esimerkiksi ilmapiiriin liittyvät asiat, kuten lisätty syliaika, satuhieronta ja lapsen lähiohjaus. Oppimisympäristöön liittyviä tukitoimia on lisätä lapselle oma merkitty paikka ruokailuun, palkkiomenetelmät, painotuotteet, kuvat ja ylimääräisten ärsykkeiden poistaminen ympäristöstä. Pukemistilanteissa lapsella voi olla esimerkiksi pienellä matolla rajattu oma alue. Yleistä tukea toteuttaessa on tarkasteltava myös opetus- ja toimintatapojen muokkaamista. Aikuisilla ja lapsilla on hyvä olla selkeät, yhdessä etukäteen sovitut säännöt. Tilassa tulisi olla paikka rauhoittumiselle, mutta myös mahdollisuus energianpurkuun. Ennakointia ja siirtymätilanteita helpottaa ajan näkyväksi tekeminen time-timerin tai tiimalasin avulla. Myös sujuva yhteistyö niin huoltajien, päiväkodin johtajan kuin monialaisten ammattilaisten kanssa on tärkeää tuen toteuttamisessa.

3.2 Tehostettu tuki

Tehostettua tukea lapselle annetaan, kun yleinen tuki ei riitä, ja se pitää sisällään usein useampia samanaikaisia tukitoimia ja on yleistä tukea säännöllisempää, jossa tuen suunnittelun ja toteutuksen määrät kasvavat. Ennen tehostetun tuen aloittamisesta on tehtävä hallintopäätös. Tehostettua tukea tulisi antaa matalalla kynnyksellä, eikä sen aloittaminen edellytä kuntoutusta tai diagnoosia. Tuen kesto määrittyy lapsen tarpeiden mukaan ja voi näin ollen vaihdella kestoaltaan hyvinkin paljon. (Alila 2022, 20.) Tehostettua tukea toteutetaan voimakkaammin, järjestelmällisemmin sekä usein pidempikestoisesti kuin yleistä tukea. Sitä toteutetaan useissa tai jopa kaikissa päivän tilanteissa. Samanaikaisesti voidaan toteuttaa useita, yleensä erityisosaamista vaativia tukimuotoja. (Alila 2022, 42–43.)

Tehostetussa tuessa lapsen yksilöllinen ohjaus lisääntyy niin ohjatuissa tilanteissa, leikeissä kuin myös perushoitotilanteissakin. Ohjauksessa voi käyttää apuna viittomia, kuvia tai mallittamista. Yksilöllinen opetus ja ohjaus vaatii toteutuakseen pääsääntöisesti tiimin aikuisten tarkempaa työnjakoa. Tilanteet ennakoitaa ja erityisesti siirtymiin kiinnitetään huomiota. Myös erilaiset apuvälineet ovat osana ryhmän toimintaa, kuten kuulosuojaimet, painotuotteet, hypisteltävät esineet ja nystyrätyyny. (Käyhkö 2022, 58.)

Varhaiskasvatuslain 15 e §:ssä määritetään, että hallintopäätöksessä tulee tukitoimien osalta olla kirjattuna 15 b §:n mukainen tuen muoto ja varhaiskasvatuksen järjestämispaikka sekä 15 c §:n mukaiset tarvittavat tukipalvelut (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 15 e). Hallintopäätöksen tekemisen vaade varhaiskasvatuksessa tehostetusta ja erityisestä tuesta on uutta. Aloitteen tehostetun tuen tai erityisen tuen antamisesta voi tehdä lapsen huoltaja, varhaiskasvatuksen henkilöstö tai muu asiantuntija. Ennen päätöksen tekemistä arvioidaan tuen tarve. Hallintopäätös on toistaiseksi voimassa oleva ja se tulee muuttaa tai kumota siinä tapauksessa, jos lapsen tuen tarve muuttuu. (Alila 2022, 22–24.)

Jotta asiakirjat muodostavat kokonaisuuden, tulee hallintopäätöksen tekijän ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatijan tulee tehdä yhteistyötä. Tämä on tärkeää, jotta voidaan varmistaa lapselle osoitetun tuen todellinen toteutuminen arjessa. Hallintopäätöksen tulee pohjautua monipuoliseen tietämykseen lapsen tuen tarpeista juuri kyseisessä lapsiryhmässä ja kehitysvaiheessa. (Alila 2022, 43.)

3.3 Erityinen tuki

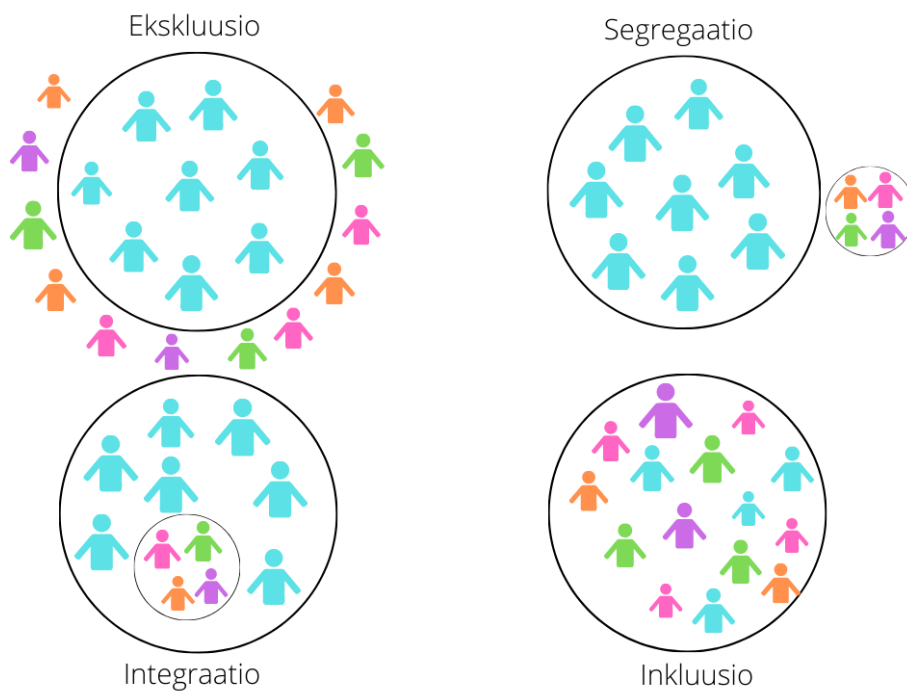
Erityinen tuki on tuen muodoista kaikista vahvin ja hallintopäätös tuesta annetaankin usein silloin, kun tehostettu tuki ei enää riitä tai lapsella on jostakin syystä huomattava tarve kehityksen ja oppimisen tueksi. Syitä voivat olla esimerkiksi vamma, kehityksen viivästymä tai sairaus. Tyypillisesti tarve erityisen tuen piirissä on kokoaikaista ja jatkuvaa ja tukimuotoja ja -palveluita voi olla useita erilaisia samanaikaisesti. Erityisen tuen saamiseksi ei tarvita aiemmin annettua tehostettua tukea. Erityinen tuki on aina lapsen toimintakyky huomioon ottaen tarpeisiin räätälöityä ja sitä annetaan, kun tarve tuelle ilmenee. (Alila 2022, 20.)

Erityisessä tuessa on usein kyse siitä, että lapsi tarvitsee pienempää ryhmää, henkilökohtaista aikuisen tukea ja erityispedagogisia menetelmiä tuen toteuttamiseen (Käyhkö 2022, 59). Konkreettiset tuen me-

netelmät riippuvat luonnollisesti lapsen tuen tarpeesta. Tuen muodot voivat olla ryhmäkoon ja henkilöstörakenteen muutosten lisäksi esimerkiksi vaihtoehtoiset kommunikointimenetelmät, erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus, liikkumiseen tai perushoitoon liittyvä avustaminen ja apuvälineet, mahdollisten kuljetusten järjestely, erityisasiantuntijoiden palveluiden käyttö tai lapsen saama kuntoutus. (OPH 2022, 64–65.)

4 INKLUUSIO

“Inkluusio on ideologinen, globaali ajatussuunta, jonka tarkoituksena on taata kaikille ihmisille yhtäläiset oikeudet ja tasa-arvo ihmisten välille.” (Viitala 2022, 60). Inkluusio on perustavanlaatuinen yhteiskunnan ja koulutusjärjestelmän arvo, johon olemme sitoutuneet toimiessamme varhaiskasvatuksen ammattilaisina. Inklusion näkökulmasta voidaan tarkastella ja arvioida varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja jokapäiväisiä käytäntöjä. Se on myös tilannesidonnainen sekä yksilöllinen kokemus. Inklusiota on mahdollisuus edistää omalla toiminnalla. Inkluusio koskee jokaista lasta. (OPH 2023.) Inkluusio ei kuitenkaan ole pelkkä arvokäsité vaan arvojen toimeenpanemista ja niiden toteutumista käytännössä. Tärkeää on se, miten lapsi kokee inklusion periaatteiden toteutumisen ja kokeeko hän olevansa osa ryhmää. Kuvio 2 auttaa hahmottamaan eron ekskluusion, segregaatian, integraation ja inklusion välillä.

KUVIO 2. Eroja havainnollistava kuvio (Villegas 2021)

4.1 Inklusiivinen varhaiskasvatus

Inklusiivinen varhaiskasvatus on kaikille yhteinen. Kaikki ihmiset ovat tervetulleita sen toimintaympäristöihin lähtökohdistaan riippumatta. Jokaisen vahvuudet huomioidaan, eikä tarvetta vertailuun ole. Inklusiivinen varhaiskasvatus on lasten moninaisuutta arvostavaa huomioiden myös lasten sosiaalisen osallisuuden tärkeys. Lähtökohtana on tarjota lasten tarvitsema tuki ja palvelut yhteisten palvelujen pii-rissä. (Pihlaja & Viitala 2022, 12–22.) Inklusiiossa ei ole kyse pelkästään fyysisestä yhdessäolosta vaan valmiudesta vastata lasten moninaisuuteen pedagogisen toiminnan tasolla ja tämä edellyttää resursseja sekä osaamista. (Kangas ym. 2021, 11.) Laadukkaan inklusiivisen varhaiskasvatuksen edellytyksenä on toimintakulttuuri, joka luo pohjaa kestäväälle elämäntavalle ja tukee lasten kehitystä, osallisuutta, oppi-mista, turvallisuutta ja hyvinvointia (OPH 2022, 30). Toimintakulttuurin edellytyksenä on toimiva, op-piva, kehittyvä ja arvoiltaan yhtenevä työyhteisö. Inklusiivinen varhaiskasvatus vaatii toteuttajiltaan eli varhaiskasvatuksen ammattilaisilta ajantasaista tietoa ja hyväksyvää asennetta.

Inklusiivista varhaiskasvatusta toteuttaessa tulee tarkastella fyysistä oppimisympäristöä, että se varmasti osaltaan tukee osallisuutta esteettömyydellään. Myös yksityiskohdat tulee huomioida, kuten kirja ja le-luvalinnat ja niistä heijastuva maailman moninaisuus. (Viitala 2022, 76–77.) Katse tulee kääntää raken-teisiin, välineisiin, tiloihin ja menetelmiin niin, että ne mahdollistavat jokaisen lapsen pääsemisen mu-kaan. Inklusiivista varhaiskasvatusta toteuttaessaan varhaiskasvatuksen ammattilainen paikantaa osal-listumisen esteitä ja löytää mahdollisuuksia eri tavalla tekemiseen. (OPH 2023.) Inklusiivisella kasva-tuksella pyritään ehkäisemään sekä poistamaan oppimisen ja osallistumisen esteitä (Kyrö-Ämmälä & Arminen 2020, 79). Inklusiivisella varhaiskasvatuksella tuetaan kaikkien lasten osallisuutta, sitoutunei-suutta ja oppimista sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muusta ominaisuudesta riippumatta (OPH 2022). Lasten ei tarvitse muuttua vaan ympäristön, eli tässä kontekstissa esimerkiksi päiväkotiryhmän (Viitala 2022, 62). Esimerkiksi leikin edellytyksiä inklusiivisen periaatteen mukaisesti voidaan turvata ympäristön ja leikkimaailmojen suunnittelulla ja huomioimalla lapset, jotka tarvitsevat enemmän tukea kommunikoinnissa. Lasten saataville ja sopivalle korkeudelle asetetaan kuvitettuja leikkitauluja, joista lapset voivat esimerkiksi osoittaa, mihin leikkiin tahtovat mennä ja millainen rooli leikissä mah-dollisesti kiinnostaa juuri silloin. Näin edistämme kaikkien lasten osallisuutta, tasa-arvoa, yhdenvertai-suutta ja mahdollisuutta osallistua omien kykyjen mukaan.

Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa lapsella on mahdollisuus laajempiin ja moninaisempiin sosiaalisiin verkostoihin kuin segregoidussa ympäristössä. Lapsiryhmän moninaisuus ja laadukas inklusiivinen var-haiskasvatus rikastuttaa kaikkien lasten oppimista tuen tarpeista riippumatta. Inklusiivinen ympäristö on

hyödyksi lasten kognitiiviselle ja kielelliselle kehitykselle. Lisäksi lapset oppivat tärkeitä sosiaalisia taitoja ja leikkitaitoja ja luomaan ystävyyssuhteita. Lapsen tasavertainen pääsy osalliseksi esimerkiksi lasten keskinäisiin sosiaalisiin suhteisiin tulee kuitenkin varmistaa, ettei käy niin, että lapsi on vain fyysisesti läsnä. Inklusiiviseen varhaiskasvatukseen liittyy lähipäiväkotiperiaate. Kun päätetään, missä tukea tarvitseva lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen tai esiopetukseen, ensisijainen vaihtoehto on se päiväkotitai koulu, jossa hän muutenkin osallistuisi. Inklusiivinen varhaiskasvatus edellyttää myös yhteiskunnallista sitoutumista ja sitä myöten riittävää resursointia, sillä riittävät resurssit ovat suoraan yhteydessä laatuun. (Viitala 2022, 62–65.) Vertaisryhmän toimintaan osallistuminen sekä muut lapset on isossa roolissa tukea tarvitsevan lapsen taitojen kehittämisessä ja mallioppimisessa. Toimintaan osallistumalla tai pelkästään toisia lapsia seuraamalla taidot kehittyvät.

Pienryhmät tulee rakentaa siten, että niissä on aina tukea tarvitsevien lasten lisäksi lapsia, joilla tuen tarvetta ei ole. Jos tukea tarvitsevat lapset toimivat aina vain omana pienryhmänään, on ryhmän toimintatapa vain näennäisesti inklusiivinen. Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteutumisessa ei voi tarpeeksi korostaa varhaiskasvatusten työntekijöiden asenteiden ja asiaan tietoisesti sitoutumisen merkitystä. Negatiiviset asenteet ja uskomukset voivat johtaa epäonnistumisiin. Varhaiskasvatuksen henkilöstö on saanut hyvin erilaisia koulutuksia, joten heillä voi olla erilaiset näkökulmat inklusiosta ja erilaiset valmiudet inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Henkilöstön tulee perehtyä lasten tuen tarpeisiin sekä heidän kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa tukemiseen sekä lisäksi inklusioidologiaan voidakseen mahdollistaa inklusiivisen pedagogiikan. (Viitala 2022, 66–69.) Oikein suunnitellut rakennetut pienryhmät tukevat kaikkien lasten osallisuutta ja oppimista. Enemmän tukea tarvitseva lapsi tulee huomioiduksi, mutta myös lapset ilman tuen tarvetta tulevat nähdyiksi ja kuulluiksi kun pienryhmän rakenne on oikea. Haastetta suunnitteluun tuen tarpeiden lisäksi tuovat lasten kaverisuhteiden huomiointi, ikä sekä sosiaaliset taidot.

4.2 Inklusion historiaa

Inklusion taustalla katsotaan olevan Yhdistyneiden kansakuntien (YK) vammaisten vuosi 1983, jonka tunnuslauseena oli “täysi osallisuus ja tasa-arvo”. Vuonna 1994 erityisopetuksen kongressissa solmittiin Salamancan sopimus, jonka allekirjoittivat 92 maan hallituksen edustajat sekä 25 kansainvälistä järjestöä. Kyseisessä sopimuksessa päätettiin, että kaikkien lasten tulee päästä tavalliseen kouluun tuen tarpeista riippumatta ja opetus kouluissa tulee mukauttaa lapselle sopivaksi ja tarpeita vastaavaksi. (Takala, Äikäs & Lakkala 2020, 15.)

Aikoinaan niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa tukea tarvitseville ihmisille järjestetyt palvelut järjestettiin hyvin segregoidusti. Kehitysvammalaitokset rakennettiin maantieteellisesti syrjäisiin paikkoihin 1960- ja 1970-luvuilla. Usein pienetkin lapset asuivat tällöin laitoksissa. Myös erityiskouluja oli paljon ja useimmat vammaiset tai tukea tarvitsevat lapset eivät siten olleet yleisten palveluiden piirissä. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa erityisryhmät ovat kuitenkin kautta aikojen toimineet tavallisten päiväkotien yhteydessä. Erityisryhmiä on perusteltu pienemmän ryhmäkoon hyödyillä sekä koko-aikaisella varhaiskasvatuksen erityisopettajan läsnäololla. Osa tukea tarvitsevista lapsista saa tälläkin hetkellä varhaiserityiskasvatusta tällaisissa ryhmissä. Integroidussa erityisryhmässä on lapsia, joilla on määriteltä tuen tarve, mutta lisäksi niissä on myös lapsia, joilla sitä ei ole. Tällä tavoin lapsilla on mahdollisuus solmia vertaissuhteita myös lasten kanssa, joilla ei ole määriteltä tuen tarpeita. (Viitala 2022, 60–61.)

Koulumaailmassa segregaatio oli ensimmäinen tapa reagoida oppilaisiin, joilla oli yksilöllisen tuen tarpeita tai jotka poikkesivat jollakin tapaa keskiverto-oppilaasta. Kyseiset oppilaat jätettiin opetuksen ulkopuolelle tai heidät laitettiin laitokseen tai erityiskouluun. Tälle erillisen opetuksen mallille alettiin kuitenkin etsiä vaihtoehtoja, jolloin mukaan tuli integraatio. (Takala ym. 2020, 18–19.) Tavallisesti integraatiomallissa oppilas opiskelee pääasiallisesti erityisluokassa, mutta hänet integroidaan yleisopetuksen ryhmään niissä aineissa, joissa se on mahdollista (Saari 2011, 13). Inklusio on tästä seuraava askel. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tukea ei ole kuitenkaan koskaan järjestetty pääsääntöisesti segregoitujen palvelujen avulla eikä perusopetuksessa vallinnutta jakoa ole ollut. Suomalaista varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat ovat jo vuodelta 1978 suosittaneet segregaatian sijaan lapsen tuen toteuttamista integraation, nykyisin inklusion, periaatteiden mukaisesti. (Viitala 2022, 60.)

On syytä tiedostaa integraation ja inklusion ero, jotta muutos ei jäisi koskemaan pelkkää sanavalintaa. Aiempien tutkimusten mukaan osa varhaiskasvattajista määrittelee inklusion varhaiskasvatuksen järjestämisen kautta niin, ettei erityisryhmiä ole enää tarjolla. Tämä kuvaa kuitenkin enemmän integraatiota, jossa lähtökohtana on segregaatian purkaminen sijoittamalla tukea tarvitseva lapsi samaan päiväkotiryhmään muiden lasten kanssa. Integraatiossa lapsi ikään kuin tavallisen varhaiskasvatuksen piiriin ulkoapäin. Inklusiossa sen sijaan lähtökohtana on kaikille yhteinen varhaiskasvatus, jossa jokaisen lapsen tarvitsemat tukitoimet, yksilöllinen pedagoginen ohjaus sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan tai terapeuttien palvelut tuodaan juuri hänen lähiympäristöönsä eli hänen päiväkotiryhmäänsä. (Viitala 2022, 61.)

4.3 Osallisuus

Lapset nähdään varhaiskasvatusympäristönsä täysivaltaisina jäseninä ja heillä on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon sekä harjoitella valitsemisen, vaikuttamisen ja vastuunkantamisen taitoja yhdessä henkilöstön kanssa. Osallisuuskokemukset rakentavat lapsen itsetuntoa sekä positiivista minäkuvaa. Osallisuuden toteutumiseksi onkin tärkeää löytää erilaisia toimintatapoja sekä kehittää jo olemassa olevia niin, että kaikilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa ryhmässä. Jokaiselle lapselle tulee mahdollistaa omanlaisensa keino itsensä ilmaisuun, sillä vaikuttaminen tai mielipiteen ilmi tuominen ei aina tapahdu puhutun vuorovaikutuksen kautta. (Kangas ym. 2021, 89–92.)

Lasten osallisuus määritellään lainsäädännössä:

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa lasten mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapsille on annettava mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lasten mielipiteet ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon ikä- ja kehitystason mukaisesti. (Varhaiskasvatustaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuksessa toimintaa suunnitellaan, ideoidaan ja arvioidaan päivittäin sekä pitkällä aikavälillä. Lasten tulisi päästä mukaan vaikuttamaan toimintaprosessin kaikkiin vaiheisiin. Osallisuus edellyttää aikuisten luottamusta lapsiin toimijoina. Oleellista on myös antaa tietoa lapsille saatavilla olevista materiaaleista, tiloista ja toimintamahdollisuuksista. (Turja 2016, 50–51.)

Osallisuus on välttämätön elementti inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa. Osallisuus on sekä arvo että päämäärä. Osallisuus alkaa lasten kuulemisesta, mutta se ei jää pelkästään siihen. Lapsille tarjotaan usein osallisuuden kokemuksena esimerkiksi mahdollisuutta äänestää asioista, mutta pelkkä äänestyksen järjestäminen ei vielä kerro lapsen osallisuuden kokemuksesta kyseisessä tilanteessa. Jos lapset ovat mukana suunnittelussa, tulee lasten ideoiden näkyä myös toteutuksessa. Lapsilla on oikeus esittää myös kritiikkiä, jonka pohjalta voidaan tehdä tarvittavia muutoksia. Kokemus vaikuttamisen mahdollisuuksista lisää lapsen sosiaalisemotionaalista hyvinvointiaan. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on paljon valtaa lasten aktiivisen osallistumisen mahdollistamisessa. Toisinaan työntekijällä saattaa olla

käsitys lapsen näkökulman tavoittamisesta, mutta lapsen kokemus on toinen. Osallisuuden toteutumattomuutta ei voi perustella myöskään lapsen tuen tarpeilla tai sillä, että työntekijä kokee osallisuuden toteuttamisen haasteelliseksi. Inklusio ei voi toteutua ilman sosiaalista osallisuutta, johon sisältyy jokaisen ryhmän jäsenen hyväksyntä, arvostus ja positiivinen mukana oleminen kaikessa ryhmän toiminnassa. (Viitala 2022, 70–74.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön prosessi alkoi toukokuussa 2022. Olimme päättäneet tehdä opinnäytetyön yhdessä, koska työskentelemme kumpikin Raahen kaupungin varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön aiheelle saimme ehdotuksia varhaiskasvatuksessa toimivalta esihenkilöltä, ja inklusio tuntui aiheena tärkeältä ja ajankohtaiselta. Opinnäytetyön tarkoituksesi valikoitui selvittää Raahen kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulmasta inklusion toteutuminen. Aiheen valinnan jälkeen aloitimme valmistautumisen, joka tarkoittaa sellaisten tietojen ja ideoiden hankkimista, jotka auttavat tekstin hahmottelussa ja luonnostelussa (Kniivilä, Lindblom-Ylänne & Mäntynen 2012, 33).

Kyselylomakkeen avoimilla kysymyksillä halusimme selvittää henkilöstön mielipiteet inklusion toteuttamisesta, mitä inklusio henkilöstön mielestä tarkoittaa ja mitä haasteita inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa on koettu.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Mitä inklusio tarkoittaa?
2. Miten sitä tällä hetkellä edistetään varhaiskasvatuksessa?
3. Mitkä tekijät haastavat tai estävät inklusion toteutumista lapsiryhmissä?

Lähestyimme kesäkuussa 2022 sähköpostitse Raahen kaupungin varhaiskasvatuspäällikköä ja kysyimme Raahen kaupunkia opinnäytetyömme yhteistyökumppaniksi. Saatuamme myönteisen vastauksen ryhdyimme hankkimaan inklusioon liittyvää teoretietoa ja mietimme sopivaa näkökulmaa aiheen tarkasteluun. Teimme heinäkuussa 2022 opinnäytetyön toteutussuunnitelman, jossa kuvataan opinnäytetyön tausta, toteutuksen aikataulu (TAULUKKO 1), selvitettävä ongelma tai kehittämistehtävä ja työn tavoitteet.

Opinnäytetyön varsinainen työstäminen alkoi lokakuussa 2022 tietoperustan kirjoittamisella sekä kyselylomakkeen valmistelulla. Toteutimme tutkimuksen henkilöstölle sähköpostitse lähetetyllä puoliavoimella kyselylomakkeella (LIITE 2), jossa oli sekä avoimia- että monivalintakysymyksiä. Kyselylomakkeen linkki lähetettiin Raahen kaupungin varhaiskasvatusjohtajalle, joka välitti saatekirjeen (LIITE 1) ja linkin kyselyyn henkilöstölle. Kyselyalustana käytimme Microsoft formsia sen selkeyden ja helpon muokattavuuden vuoksi. Lisäksi tiesimme sen olevan aiemmista kyselyistä henkilöstölle tuttu alusta ja toivoimme sen madaltavan kynnystä vastata kyselyyn. Kysely oli henkilöstölle avoin

täytettäväksi 21.12.2022-15.1.2023 eli 26 päivää. Tammikuussa 2023 aloitimme aineiston analysoinnin ja jatkoimme tietoperustan kirjoittamista.

TAULUKKO 1. Opinnäytetyön toteutuksen aikataulu.

Touko-kesäkuu	Aiheen rajaaminen, ideointi, yhteistyötaho
Heinä-syyskuu	Ilmiön haltuun ottaminen.
Lokakuu	Teoreettisen viitekehyksen kirjoittamista. Kyselylomakkeen suunnittelu ja laatiminen.
Marraskuu	Sopimusten laadinta ja allekirjoittaminen
Joulukuu	Saatekirjeen ja kyselylomakkeen lähettäminen.
Tammi-helmikuu	Aineiston purku, koodaus ja analysointi.
Maalis-huhtikuu	Opinnäytetyön kirjoittamista. Kypsyysnäyte.
Toukokuu	Valmiin opinnäytetyön esittely seminaarissa.

Yhteistyökumppanimme opinnäytetyössä oli Raahen kaupunki, jossa toimii kahdeksan eri kokoista kunnallista päiväkotia. Suurimmassa päiväkodissa on kahdeksan ryhmää. Yleisin ryhmien määrä raahelaisissa päiväkodeissa on seitsemän. Esiopetusta järjestetään kaikissa kunnallisissa päiväkodeissa. Yhteensä Raahessa on kunnallisia päiväkotiryhmiä 47 ja niiden henkilöstö koostuu eri koulutustaustan omaavasta henkilöstöstä, joka oli opinnäytetyössämme käytettävän puoliavoimen kyselyn kohde-ryhmä. (Raahen kaupunki 2023.)

5.1 Kvalitatiivinen menetelmä

Kvalitatiivinen eli laadullinen menetelmä mahdollistaa tutkimusaineistojen keräämisen monella eri tavalla (Vilkka 2021, 122). Laadullinen tutkimus ei pyri määrällisen tutkimuksen tavoin yleistämään, ja pääpaino onkin sanojen ja lauseiden käytössä eikä luvuissa kuten määrällisessä tutkimuksessa. Tutkimuksessa pyritään syvällisempään ymmärrykseen ilmiöstä sekä kuvaamaan ja ymmärtämään sitä. Tavoitteena on antaa oma perusteltu tulkinta tutkimusaineiston pohjalta. (Kananen 2014, 18.) Laadullisessa menetelmässä tavoite ei välttämättä ole vastauksien suuri määrä vaan saatujen vastausten laadullinen sisältö (Vilkka 2021, 129). Verkossa järjestetyn kyselyn etuna nopeus ja negatiivisena käänköpuolena se, että kyselyyn vastanneiden osuus voi jäädä pieneksi (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 196). Tutkimuksen kohderyhmänä oli Raahen varhaiskasvatuksen henkilöstö. Kysely lähetettiin noin 200 henkilölle. Saatujen vastauksien määrä jäi varsin maltilliseksi ja vastauksia saatiin 28 kappaletta.

Kyselylomake toteutettiin Microsoft Formsia käyttäen. Kyselylomake sisälsi kuusi kysymystä, joista kolme oli monivalintakysymyksiä ja kolme avoimia kysymyksiä.

Laadullisen tutkimusmenetelmän yksi tärkeistä tehtävistä on olla emansipatorinen eli lisätä tutkittavien ymmärrystä ja tietoutta tutkittavasta aiheesta ja sen myötä vaikuttaa asenteisiin ja ajatteluun toimintakulttuuria edistävästi. Kyselyyn vastanneet eivät siis vain ole tutkimuksen kohde tai tiedon keräämisen väline. (Vilka 2021, 125.) Ihanne olisi, että tutkittavalla joukolla olisi entuudestaan kokemusta sekä mahdollisimman kattavat tiedot ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.4). Tutkimusmenetelmälle tyypillistä on että, tutkittava joukko on valittu tarkoituksen mukaisesti eikä esimerkiksi satunnaisotoksia käyttäen (Hirsjärvi ym. 2009, 164). On oleellista, että olemme kiinnostuneita raahelaisten varhaiskasvattajien tämänhetkisestä käsityksestä inklusiosta ja vielä tärkeämpää on, että tämän tutkimuksen myötä uskomme, että työkentällä on tarve ja halu kehittää omaa tietoisuuttaan inklusiosta.

Kyselylomakkeella on mahdollista kysyä kysymyksiä monella tavalla. Kysymyksiä voi esittää esimerkiksi monivalinta-, avoin tai sekamuotoisina kysymyksinä. Monivalintakysymysten vastausmuoto on vakio eli standardoitu, jolla tavoitellaan kysymysten vertailukelpoisuutta toisiinsa nähden. Avomilla kysymyksillä saadaan kyselyyn vastanneilta mahdollisimman vähän rajattuja, spontaaneja näkökulmia. (Vilka 2021, 106.) Lopullisen kyselylomakkeen kysymykset muovautuivat kokeilun ja saadun palautteen pohjalta. Kyselylomakkeena toteutettu tutkimus on ajankäytön kannalta taloudellinen ja tehokas niin tutkijalle kuin kyselyyn vastaajallekin. (Hirsjärvi ym. 2009, 195). Halusimme tehdä kyselylomakkeesta helposti vastattavan ja vaihdella kysymysmuotoa. Lisäksi avomilla kysymyksillä saimme haluamamme vastauksia henkilöstön omista näkemyksistä. Tavoitteena oli, että kyselyyn käytetty aika kuormittaisi varhaiskasvatuksen henkilöstön jo ennestään hektistä arkea mahdollisimman vähän.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullista tutkimusta tehtäessä on lähes mahdotonta saavuttaa objektiivinen luotettavuus, joten luotettavuus perustuu tutkijan/tutkijoiden omaan arviointiin ja näyttöön. Luotettavuuden tarkasteluun ei ole käytössä samankaltaista laskentatapaa tai arviointia kuin kvantitatiivisessa tutkimusmenetelmässä. Luotettavuutta voidaan mitata reliabiliteetilla eli tulosten pysyvyydellä ja validiteetilla eli sillä että tutkittavat asiat ovat oikeita. Nämä kaksi ovat yleisimmät tieteellisessä tutkimuksessa käytetyt luotettavuusmittarit. (Kananen 2014, 146–147.)

Tutkimuksen teossa on otettu huomioon hyvät tieteelliset käytännöt. Esimerkiksi eettisesti kestävä tiedonhankinta näkyy luotettavien lähteiden käyttönä ja niiden kriittisenä tarkasteluna sekä lähteisiin asianmukaisesti ja oikeaoppisesti viittaamisena. Tutkimus pidetään avoimena ja läpinäkyvänä henkilöstölle lähetetyn saatekirjeen (LIITE 1) avulla. Henkilöstön tietosuoja on otettu huomioon siten, että kyselylomakkeiden lähettämisestä vastasivat tutkittavien lähimmät esihenkilöt sekä kyselyyn anonyymisti vastaaminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Tutkimuksen tekeminen aloitettiin allekirjoittamalla tarvittavat asiakirjat kuten tutkimuslupa-anomus ja opinnäytetyösopimus yhteyshenkilönä toimineen varhaiskasvatuspäällikön kanssa.

Laadullista tutkimusta tehtäessä luotettavuutta lisää tarkka ja totuudenmukainen selostus tutkimuksen eri vaiheista, olosuhteista ja ympäristöstä, jossa ne on toteutettu. Saatujen vastausten analysointi ja luokittelun syntyminen perustellaan ja kuvaillaan se, mihin lopulliset päätelmät perustuvat. (Hirsjärvi ym. 2009, 233.) Vastaaminen oli vapaaehtoista ja kyselyn on voinut keskeyttää koska tahansa. Emme vastanneet kyselyyn itse tulosten vääristymisen välttämiseksi emmekä puhuneet etukäteen haastattelusta tai siihen kuuluvista kysymyksistä. Saadut vastaukset analysoitiin muuttumattomina. Kysely säilytettiin salasanan takana Microsoft Formsissa ja poistetaan kyseiseltä alustalta asianmukaisesti.

5.3 Mahdolliset riskit

Kyselymuodossa toteutettavaan tutkimukseen liittyy aina myös riskejä, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti kyselyn onnistumiseen, kuten esimerkiksi jos vastaajat eivät ole perehtyneitä kyselyn aiheeseen tai eivät ole vilpittömän tosissaan pyrkineet vastauksissaan rehellisyyteen ja tarkkuuteen. Onnistuneen kyselylomakkeen laadinta on avainasemassa kyselyn onnistumisen kannalla ja vaatiikin myös tutkijalta monenlaisia taitoja ja tietoa tutkittavasta aiheesta. Väärinymmärrysten mahdollisuus on olemassa ja niihin on vaikea puuttua. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Luotettavuutta heikentävä tekijä oli se, että henkilöstö käsitti inkluusion monella eri tavalla.

5.4 Aineiston analyysi

Aineistolähtöisessä sisällön analyysissä tavoitellaan toiminnan logiikan löytymistä tutkimusaineistosta. Analysointi aloitetaan päättämällä, millaista logiikkaa etsitään. Aineistoa karsitaan mutta kuitenkin niin, ettei mitään oleellista poisteta. Aineisto tiivistetään ja pilkotaan. Tutkimuskysymykset ja -on-

gelma ohjaavat tiivistämistä, ja tutkimusaineistoa ryhmitellään analyysiyksiköihin sen mukaan, minkälaista aineistoa etsitään. Analyysiyksikkönä voi toimia esimerkiksi lause, lauseen osa, ajatuskokonaisuus tai sana. (Vilkkä 2021, 163–164.) Käytännössä aineiston analyysi tarkoittaa tutkimuksessa saadun aineiston lukemista useaan kertaan, vastauksina saatujen tekstien pohdintaa ja tulkintaa suhteessa teoriatietoon sekä vastauksien vertailua toisiinsa. Saatu aineisto koodataan eli järjestetään systemaattisesti sisällöllisesti samankaltaisiin ryhmiin. Tutkimuskysymys ja aineisto ovat ohjaavina tekijöinä koodaamisessa. Koodaaminen eli luokittelu on tutkijan omaa päätelmää ja tulkintaa ja siten osa analyysiä. (Rantala 2015, 110–112). Tulkinta tarkoittaa tutkijan omaa pohdintaa ja johtopäätöksiä, joita hän tekee tutkimustulosten analysoinnin perusteella (Hirsjärvi ym. 2009, 229). Siirsimme saadut vastaukset kyselyalustalta Microsoft Wordiin taulukkoon, johon aloimme luokittelemaan vastauksia (LIITE 3).

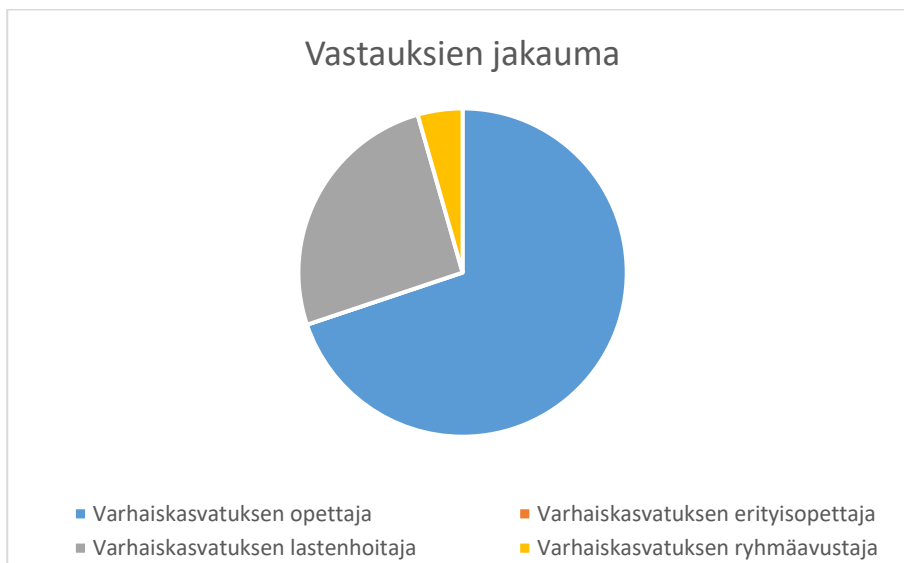
TAULUKKO 2. Esimerkki luokittelusta

Vastaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Inklusion tarkoituksena on taata kaikille yhtäläiset oikeudet ja tasa-arvo. Lapsen yksilöllinen tuen tarve toteutetaan osana ryhmän toimintaa. Erilaisuuden hyväksymistä.	Yhtäläiset oikeudet ja tasa-arvo. Yksilöllisen tuen tarpeen toteuttaminen osana ryhmän toimintaa. Erilaisuuden hyväksyminen.	Oikeudet, tasa-arvo. Tuen toteuttaminen. Hyväksyntä.	Oikeudet, tasa-arvo, tuki
Varhaiskasvatuksessa lapsen yksilöllisyys ja huomiointi hänen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen, ja miten se huomioidaan työntekijöiden näkökulmasta, lapsen osallisuutta unohtamatta. Kaikkien lasten tasapuolisuus mistään asioista, lähtökohdista riippumatta.	Lapsen kokonaisvaltainen huomiointi yksilönä, osallisuuden huomioiminen, tasapuolinen kohtelu riippumatta lähtökohdista.		Yksilöllisyys, osallisuus, tasa-arvo
Lapsen lähtökohdista, tuen tarpeista ja perheen tilanteesta riippumattomasti oikeutta olla osana varhaiskasvatusryhmäänsä	Oikeus osallisuuteen lähtökohdista huolimatta	Oikeus osallisuuteen, tasa-arvo	Osallisuus, tasa-arvo

Tämän vaiheen jälkeen on mahdollista käsitellä samankaltaisuuksia ja aiheiden toistumista aineistosta. Toistensa kaltaiset ilmaisut kootaan yhteen ja nimetään ne. Saadusta aineistosta etsitään ja erotellaan tutkimuskysymyksiin vastaavat aiheet. (Puusa 2020, luku 9.) Kyselylomakkeen avoimilla kysymyksillä saimme selville henkilöstön mielipiteet siihen mitä inklusio tarkoittaa, miten sitä tällä hetkellä edistetään ja mitkä tekijät haastavat tai estävät inklusion toteutumista lapsiryhmissä.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 28 Raahen kaupungin varhaiskasvatuksessa työskentelevältä henkilöltä. Katsoimme, että vastausten määrä oli riittävä. Muussa tapauksessa olisimme pidentäneet kyselyn kestoja yhdellä viikolla. Ensimmäisessä kysymyksessä kysyimme vastaajan toimenkuvaa. Vastausvaihtoehtoina oli varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, varhaiskasvatuksen ryhmäavustaja sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Suurin osa vastaajista oli varhaiskasvatuksen opettajia (68 %), varhaiskasvatuksen lastenhoitajia oli 25 % ja varhaiskasvatuksen ryhmäavustajia 7 %. Emme valitettavasti saaneet vastauksia varhaiskasvatuksen erityisopettajilta, johon voi vaikuttaa se, että kysely ei heti tavoittanut heitä. Kartoitimme vastaajien toimenkuvaa, koska sillä voi mahdollisesti olla vaikutusta vastaajien antamiin vastauksiin. Diagrammissa (KUVIO 3) voidaan selkeästi todeta jakauma vastaajien kesken.

KUVIO 3. Vastauksien jakauma

6.1 Inklusion tarkoitus

Kysymys 2 oli avoin kysymys, jossa kysyttiin varhaiskasvatuksen henkilöstöltä, mitä heidän mielestään tarkoittaa inklusio. Vastaajia oli 28, joista suurin osa mainitsi inklusion tarkoittavan tasa-arvoa ja osallisuutta. Yksi vastaaja kertoi, ettei hänellä ole aiheesta mitään tietoa ja yhdelle vastaajalle termi oli outo.

Se tarkoittaa kaikkien lasten yhtäläistä oikeutta osallistua varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksessa järjestettävään kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon taustastaan riippumatta. Se tarkoittaa erilaisten tuen tarpeiden huomioimista varhaiskasvatuksessa. Inklusio tarkoittaa siis, että varhaiskasvatuksen ryhmissä on lapsia, jotka tarvitsevat erityisempää tai tehostetumpaa tukea.

Useissa vastauksissa toistui lähipäiväkotiperiaate. Suurimmalla osalla vastaajista oli yhtenevä näkemys siitä, että inklusiossa on kyse siitä, että lapselle tuodaan yksilöllinen tuki omaan varhaiskasvatusryhmään ja että lapsella on oikeus päästä lähipäiväkotiinsa riippumatta tuen tarpeista. Vastauksissa näkyivät myös erilaiset käsitykset erityisryhmistä ja pienryhmistä. Osa vastaajista käsitti inklusion tarkoittavan sitä, että erillisiä erityisryhmiä ei enää ole.

Inklusioa tarkoittaa mielestäni sitä, että kaikki lapset sijoitetaan samaan lapsiryhmään lapsen tuen tasosta riippumatta. Ajatuksena, että tarvittava tuki tarjotaan ryhmässä siten, että lapsi voi toimia muiden kanssa tasavertaisesti. Lyhyesti siis, että erityisryhmiä ei ole (poislukien ryhmän omat pienryhmät).

Kaikenlaiset lapset toimivat samassa ryhmässä. Yksilölliset tarpeet huomioidaan ja tuetaan

Suurin osa vastaajista käsitti inklusion koskevan tuen piirissä olevia lapsia, vaikka todellisuudessa inklusio koskettaa kaikkia. Muutaman vastaajan mielestä inklusiossa on kyse myös resursseista ja tuen portaattomasta jatkumosta.

Yksinkertaistettuna sijoitetaan tukea tarvitsevat lapset muiden lasten kanssa samoihin ryhmiin. Alkuperäisessä ehdotuksessa myös resurssien tulisi siirtyä erityistä tukea tarvitsevien lasten mukana, jotta mahdollistetaan laadukas toiminta ja toiminnan sujuvuus arjessa.

Tavalliseen lapsiryhmään sijoitetaan kaikki erityistä ja tehostettua tukea tarvitsevat lapset, heille mahdollisesti avustaja tms.

Kolmantena kysymyksenä kysyimme vastaajilta, kokevatko he saaneensa aiheesta riittävästi koulutusta ja tietoa. Diagrammi (KUVIO 4) osoittaa suurimman osan vastaajista olevan sitä mieltä, että he eivät ole saaneet aiheesta tarpeeksi kattavasti tietoa ja koulutusta. Vastausvaihtoehtoina olivat kyllä ja ei. Vastaajista 7 eli 25 % olivat vastannut kyllä ja 21 vastaajaa eli 75 % valitsi vastaukseksi ei.

KUVIO 4. Kokemus riittävästä tiedosta ja koulutuksesta.

6.2 Inklusion edistäminen

Kysymyksessä neljä kysyimme vastaajilta, millaisin eri tavoin he edistävät inklusiivista varhaiskasvatusta. Useat vastaajat kokivat, että toiminnan suunnittelu on merkittävässä roolissa inklusion edistämisessä.

Mahdollistamalla toiminnan kaikille lapsille, riippumatta heidän taitotasosta ja ymmärryksestä. Toiminta muokataan lapsille sopivaksi, ei toisinpäin.

Toiminnan suunnittelun lisäksi monessa vastauksessa toistui kokemus pienryhmien tärkeydestä inklusiota edistävänä tekijänä.

Lapsen vasun ja asetettujen tavoitteiden hyödyntäminen ja niiden huomioiminen toimintasuunnittelussa, toteutuksessa ja arjessa. Lapsen ja perheen kohtaaminen aidosti, tukien, ymmärtäen, kannustaen. Pienryhmätyöskentely, yksilöllinen ohjaus, ennakointi, kuvat ja tukiviittomat. Koko tiimin kanssa yhteistyössä samaan päämäärään pyrkimällä.

Yksi vastaajista koki, ettei edistä inklusiota juuri millään tavalla työskennellessään pienten ryhmässä, jossa ei ole lapsia tehostetun tai erityisen tuen piirissä.

Työskentelen tällä hetkellä pienten ryhmässä ja kaikki lapset ovat tällä hetkellä normaalin tuen piirissä. En edistä inklusiota juuri mitenkään.

Yksi vastaaja koki haastavaksi löytää arjesta hetkiä lapsen yksilöllisen tuen toteuttamiseen, vaikka keinoja ja menetelmiä olisikin.

Hyödynnän arjessani erilaisia tuen menetelmiä, kuten pikapiirtäminen, kuvat, viittomat, yksinkertaiset ohjeet, ensin-sitten -muotoilua. Pyrin itse toiminnassani ottamaan huomioon kaikki lapset samalla tavalla ja tasa-arvoisesti. Pyrin myös löytämään hetkiä, jolloin voin tukea yksilöllisemmin niitä lapsia, jotka sitä tarvitsevat. Ikävä kyllä tämä yleensä jää muun arjen jalkoihin.

Inklusiota edistäväksi tekijäksi koettiin myös oman ammatillisuuden kehittäminen sekä toiminnan arviointi ja reflektointi. Lisäksi useassa vastauksessa mainittiin eriyttämisen hyödyt.

1. Opiskelen aihetta perehtymällä säännöllisesti ajankohtaiseen kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. 2. Arvioin omaa ja tiimini toimintaa ja kehitän sitä arvioinnin perusteella. 3. Eriytän lapsiryhmälle laadittuja suunnitelmia niin, että kaikki voivat osallistua toimintaan. 4. En jätä ketään lasta toiminnan ulkopuolelle hänen erityistarpeidensa takia. 5. Keskustelen lasten kanssa erilaisuudesta ja siitä, että meillä jokaisella on erilaisia tarpeita ja opettelemme eri asioita.

Suunnittelen toimintaa varhaiskasvatusryhmässäni niin, että siihen on kaikilla mahdollisuus osallistua omien taitojensa ja kykyjensä mukaan. Opetusta voi eriyttää niin, että tarjolla on eri vaikeustasoisia tekemisiä. Teen tiivistä yhteistyötä perheiden kanssa tuen asioissa. Hyödynnän mahdollisuuksien mukaan erilaisia asiantuntijoita ja yhteistyötahoja tuen asioissa.

Lasten sensitiivinen kohtaaminen ja osallistaminen nousi myös vastauksissa inklusiivista varhaiskasvatusta edistäväksi tekijäksi. Myös asenteet koettiin merkityksellisinä.

Kohtelen kaikkia tasapuolisesti ja yhdenvertaisesti. Näen erilaisuuden rikkautena.

Ottamalla vastaan uutta tietoa aiheesta ja olemalla avoin.

6.3 Inklusion haasteet

Seuraavassa kysymyksessä kysyimme vastaajilta avoimen kysymyksen muodossa, mitä esteitä tai haasteita he kokivat omassa ryhmässään olevan inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteutumiselle.

Valtaosassa vastauksissa korostui lisääntynyt resurssien tämänhetkinen riittämättömyys etenkin erityispedagogiikan osalta. Vastauksissa näkyi myös huoli liittyen omaan tai työkaverin osaamiseen vastata moninaisiin tuen tarpeisiin. Kokemus resurssien puutteesta ilmeni vastauksissa myös päivittäisenä riittämättömyyden tunteena.

Resurssit kokonaisuutena ovat vähäiset kaikkien lasten tuen toteuttamiseen isossa ryhmässä. Lapsille annettava tuki on sellaista, joka vie ison osan kasvattajan huomiosta ja ajasta, jolloin joku toinen lapsi joutuu selviämään ilman tukea. Erityistä tai tehostetumpaa tukea tarvitsevia lapsia ryhmässä on monta. Lapselle annettava tuki on osittain myös sellaista, johon kasvattajan osaaminen ei riitä ja tarvittaisiin enemmän erityispedagogista osaamista. Erityisopettajan työkenttä on niin laaja, että hänen aikansa ei riitä kaikkien tukea erityisemmin tarvitsevien tukemiseen ja paljon jää varhaiskasvatuksen opettajan harteille. Koen, että varhaiskasvatuksen opettajalla ei välttämättä ole riittävästi ammattiosaamista erityisen (joskus tehostetunkaan) tuen toteuttamiseen.

Yhtenä merkittävänä haasteena inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa koettiin huoli riittävästä tuesta koskien niitä lapsia, jotka ovat yleisen tuen piirissä. Vastauksien mukaan resurssien puute voi johtaa siihen, että ryhmän kaikkia lapsia ei kyetä huomioimaan.

Henkilökunnan riittämätömyys/vähyys haastavien lasten kanssa. Muiden lasten sivun jääminen kun erityislapsat vievät kaiken ajan

Usein tukea tarvitsevan lapsen tuen tarve on niin moninainen ja laaja, että ns. hiljaiset lapset jäävät huomiotta ja kärsivät. Resurssit eivät usein riitä tuen toteuttamiseen.

Resurssien puute ja liian iso lapsiryhmä. Mielestäni ryhmäkokojen tulisi olla huomattavasti pienemmät siten, että aikuisen tukea riittää kaikille sitä tarvitseville lapsille. Myös ylöspäin eriyttäminen on oma haastensa. Resurssit menevät aikalailla niiden lasten kanssa, joilla on eniten haasteita.

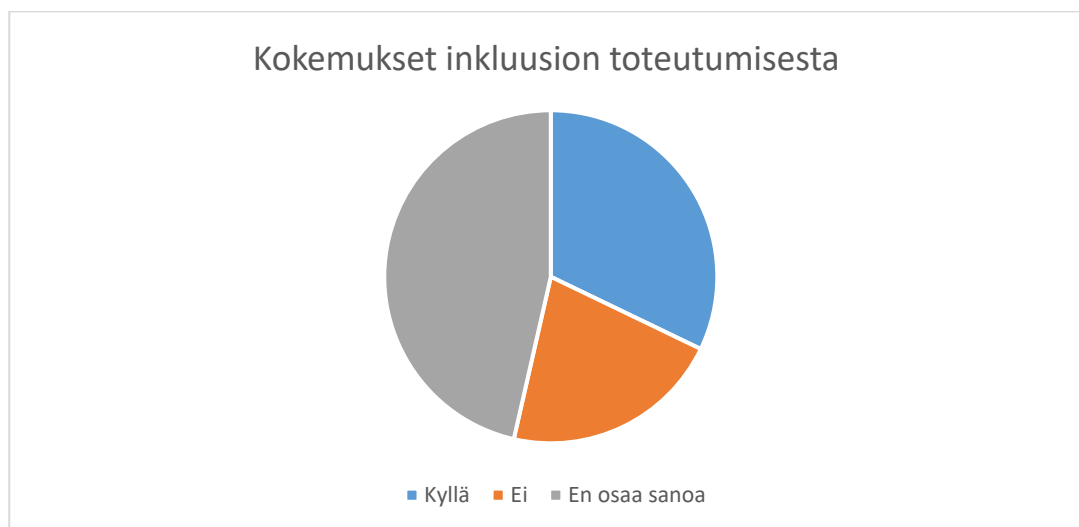
Vastausten perusteella inklusion toteuttaminen varhaiskasvatuksessa haastaa niin monella eri osa-alueella, että tämä johtaa jopa inklusion kyseenalaistamiseen. Inklusio varhaiskasvatuksessa koettiin jopa täysin toimimattomaksi malliksi.

Ryhmäkoot ovat liian suuria, koska väistämättä inklusiivinen varhaiskasvatus tuo haasteita ryhmän toimintaan. Toimintaa ei pystytä pitämään laadukkaana ja tasa-arvoisena kaikkia kohtaan, jos henkilökuntaresursseja ei kasvateta haasteiden mukana. Onko edes tarkoituksen mukaista pyrkiä kaikilta osin siihen, että kaikkien lasten tulisi olla tavallisessa päiväkotiryhmässä? Toteutuuko aina tarpeenmukainen ja ammatillinen osaaminen, jos ryhmissä paljon lapsia joilla erilaisia haasteita ja tuleeko työstä vain selviämishaaste, jolloin muut lapset jäävät vaille laadukasta varhaiskasvatusta. Vaikka inklusio toteutuu, onko se kaikkien haasteiden arvoista

Haasteet ja tuen tarve, jotka haastavat toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Ryhmä koko, jonka kokoa ei huomioida suhteessa inklusiiviseen varhaiskasvatukseen. Riittämättömät henkilöstöresurssit. Ryhmään sijoitetut tuen tarpeiset lapset vievät yhden aikuisen resurssin per lapsi. Avustajien/henkilökohtaisten avustajien puute. Koen päivittäin riittämättömyyden tunnetta, etten kykene toteuttamaan pedagogiikkaa ja huomioimaan lapsia, joilla ei ole erityistarpeita. Käytännössä inklusiivinen varhaiskasvatus on hieno ajatus, mutta

ryhmäkoot silti normaalit. Tämän myötä myös hyvin pitkälle täysin toimimaton malli, jossa häviäjiä ovat kaikki lapset. Seuraavaan viitaten; inkluisio kyllä toteutuu paperilla. Ei käytännössä.

Kysymyksessä kuusi kysyimme henkilöstöltä, toteutuuko inkluisio Raahen kaupungin varhaiskasvatuksessa. Vastausvaihtoehtoina olivat kyllä, ei tai en osaa sanoa. Diagrammi (KUVIO 5) osoittaa, että kaikista vastaajista 32 % oli sitä mieltä, että inkluisio toteutuu, ja 21 % vastaajista oli sitä mieltä, että inkluisio ei toteudu. Vastaajista enemmistö eli 46 % valitsi kohdan en osaa sanoa.

KUVIO 5. Kokemukset inkluisiion toteutumisesta

6.4 Johtopäätökset

Kyselyn vastauksia analysoitaessa esille nousi henkilöstön tämänhetkinen tietämys koskien inklusiota ja se, miten monella eri tavalla asia käsitetään. Vastauksista kävi ilmi, että henkilöstön tietämys ei välttämättä ole yhdenmukaista. Kysymykset johdattelivat henkilöstöä pohtimaan inklusiota eri näkökulmista. Kokemukset inkluisiion haasteista tulivat suoraan varhaiskasvatuksen työkentältä niiltä henkilöiltä, jotka toteuttavat inklusiivista varhaiskasvatusta päivittäin työssään. Vastauksista oli havaittavissa, että haasteiden laajuus voi vaikuttaa työntekijöiden jaksamiseen. Työpaikalla on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että työntekijällä on realistiset mahdollisuudet vastata työn vaatimuksiin tinkimättä liiallisesti omasta hyvinvoinnistaan (Kiiveri 2021, 11).

Henkilöstön hyvinvointiin ja työssä jaksamiseen voi vaikuttaa riittämättömyyden tunne, jota vastaajat kokivat tuntevansa. Syitä riittämättömyyden kokemukselle oli esimerkiksi huoli siitä, ettei kerkeä koh- taamaan kaikkia lapsia päivän aikana. Myös kyky vastata riittävästi kaikkiin haasteisiin ja tuen tarpei- siin koettiin kuormittavana tekijänä. Yksi tärkeä tekijä laadukkaassa varhaiskasvatuksessa on tiimin yhteishenki ja kyky yhteistyöhön. Puutteet tiimin jäsenten ammattitaidossa tai tietämyksessä nähtiin vastauksissa uhkana inklusiivisen varhaiskasvatuksen laadukkaalle toteuttamiselle. Osasta vastauksista kävi ilmi vastaajan tiedon puute, joka voi vaikuttaa myös asenteisiin.

Vastauksissa toivottiin työnantajalta ymmärrystä resurssipulaan. Resurssipula näkyy vastausten mu- kaan siten, että varhaiskasvatuksen opettajilla ei ole mahdollisuutta saada varhaiskasvatuksen erityis- opettajilta riittävästi tukea ja ohjausta ja tämä aiheuttaa kokemuksen siitä, että työntekijä jää niin sano- tusti oman onnensa nojaan. Vajaukset resursseissa näkyvät myös sijaisten puutteena.

Vastauksissa mainittiin lisäkoulutuksen tarve aiheeseen liittyen. Myös tuen tarpeiden huomioimisesta lapsiryhmässä toivottiin koulutusta. Osa vastaajista käsitti inklusion koskettavan ainoastaan lapsia, joilla on tuen tarpeita, vaikka todellisuudessa inklusio koskee jokaista lasta. Muutama saatu vastaus oli luonteeltaan enimmäkseen haasteita ja esteitä pohdiskeleva, jopa inklusiota kyseenalaistava.

7 POHDINTA

Inkluusio koskee kaikkia lapsia tuen tasosta riippumatta, myös lapsia, jotka ovat yleisen tuen piirissä. Ajattelemme, että inklusion toteutuminen on jokaisen lapsen oikeus siinä missä hengittäminen tai ravinnonsaanti. Inklusion tarkastelu saikin meidät pohtimaan, kuluuko varhaiskasvatuksen opettajan aika suurimmalta osin erityistä tukea tai tehostettua tukea saavien lasten opettamiseen ja tukemiseen. Meitä, kuten myös osaa kyselyyn vastaajista huolettikin, ehditäänkö varmasti yleisen tuen piirissä olevien lasten hyvinvointi ja laadukas pedagogiikka varmistaa. Inkluusio ei toteudu, jos yksikin lapsi unohdetaan.

Inklusiivisesta varhaiskasvatuksesta tarvittaisiin lisää koulutusta. Tarve nousi suoraan esille vastauksista. Inkluusio saatetaan kokea käsitteenä hankalana, joten koulutus siitä, millaisin käytännön keinoin ja menetelmin jokainen voi sitä omassa työssään toteuttaa, olisi tarpeen. Myös inklusiivisen varhaiskasvatuksen arviointi ja sen myötä toiminnan kehittäminen ovat edellytyksiä onnistumiselle. Koulutuksen velvoittavuus lisäisi koulutukseen osallistujien määrää. Tietoa inklusiivisesta varhaiskasvatuksesta tarvittaisiin enemmän jo koulutusvaiheessa. Henkilöstöllä koulutuksen mukaan on lähtökohtaisesti hyvin erilainen tietotaso aiheesta. Osassa koulutuksia aiheetta sivutaan vain ohimennen, vaikka varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa se on yksi tärkeimpiä arvoja.

Kyselylomakkeen avaaminen synnytti työyhteisössä paljon keskustelua aiheesta ja jonkin verran ehkä myös painetta ottaa selvää inklusiosta ilmiönä. Tämän opinnäytetyön yksi tärkeä tavoite oli myös saada henkilöstö pohtimaan inklusiota sekä omaa asennettaan sitä kohtaan. Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa ei riitä se, että tiedetään mitä kuuluu tehdä, vaan tarvitaan myös vahvaa tietämystä siitä, miksi toimitaan tietyllä tavalla. Henkilöstön arvot vaikuttavat varhaiskasvatuksen laatuun.

Henkilöstö haluaa omalta osaltaan luoda laadukasta varhaiskasvatusta, mutta ovatko lähtökohdat sellaiset, että se on mahdollista ilman henkilökunnan tunnetta omasta riittämättömyydestä. Inklusio herättääkin ristiriitaisia ajatuksia niin vastaajissa kuin meissä opinnäytetyön tekijöissä. Valtaosassa vastauksissa nähtiin inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen haasteena tai esteenä resurssipula. Tämä toistui useissa vastauksissa ja loi hyvin kokonaisvaltaisen kuvan tilanteen haastavuudesta ja yksilöiden kokemuksista. Resurssipulan takia varhaiskasvatuksen arjessa ei ole riittävästi aikaa tuen huomiointiin ja henkilöstö kokee, ettei kykene suoriutumaan työstään haluamallaan tavalla. Oman näkemysemme mukaan osassa vastauksissa tilanne koettiin niin kriisiytyneeksi, että vastausten sisältö oli

suoranainen hätähuuto. Ei ole uusi tai ennenkuulumaton asia, että varhaiskasvatuksen nykytila on haastava joka puolella Suomea.

Itse opinnäytetyöprosessi sujui mutkattomasti toimivan ja sujuvan yhteistyön ansiosta. Tapasimme säännöllisesti ja pidimme aikataulusta kiinni. Opinnäytetyöprosessin aikataulu ajoittui vuoden ajalle ja tämä ajanjakso sisälsi muitakin opintoja ja töitä samanaikaisesti, joten prosessin tuli jakaantua pitkälle aikavälille. Yhteistyökumppanin ja ohjaajan kanssa yhteydenpito oli vaivatonta ja saimme nopeasti vastaukset opinnäytetyöhön liittyviin kysymyksiin. Toivoimme aluksi isompaa vastaajamäärää kyselyyn, mutta analysointia tehdessämme huomasimme tämän määrän olevan sopiva ja tarpeeksi kattava. Kyselyyn vastaajien määrä olisi voinut nousta hyvin korkeaksi, jolloin analysointiin olisi kulunut enemmän aikaa ja opinnäytetyön valmistuminen olisi saattanut siinä tapauksessa viivästyä. Työskentely kahdestaan tarjosi tärkeää vertaistukea ja mahdollisti asioiden pohtimisen yhdessä.

Olemme molemmat työskennelleet varhaiskasvatuksen opettajina koko opinnäytetyöprosessin ajan ja koemme, että ammatillista kasvua on tapahtunut läpi prosessin. Olemme lukeneet tiiviimmin varhaiskasvatusta ohjaavaa lakia sekä varhaiskasvatuksen perusteita ja varhaiskasvatussuunnitelmia niin valtakunnallisella kuin paikallisella tasolla. Koska olemme tutustuneet laajasti inklusiota käsitteleviin teoksiin, olemme saaneet lisää työkaluja toimia ammatilaina omassa työssämme. Opinnäytetyöprosessin laajuus opetti meille myös kriittistä ajattelua, kärsivällisyyttä ja sitoutuneisuutta.

Onnistuimme saamaan opinnäytetyöhöemme kyselyn avulla mielenkiintoisia ja ajatuksia herättäviä kokemuksia varhaiskasvatuksen henkilöstöltä. Uskomme tämän opinnäytetyön tarjoaman tiedon hyödyllisyyteen kehittämistehtäviä ja koulutuksia mietittäessä. Suurin osa vastaajista toi ilmi, ettei heillä ole tällä hetkellä tarpeeksi tietoa inklusiosta. Kyselyn vastaukset jaetaan Raahen kaupungin varhaiskasvatuspäällikölle niiden hyödyntämistä varten.

Jatkotutkimusaiheena voisi hyvin olla tietopaketti inklusiosta varhaiskasvatuksessa. Tietopaketti sisältäisi käytännön vinkkejä inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen pulmiin. Tietopakettia voisi työstää yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa ja sen voisi jakaa yhteisesti koko Raahen kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

LÄHTEET

- Alila, K. 2022. *Lainsäädännöllinen kehys tuen uudistukselle varhaiskasvatuksessa*. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.) *Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt*. Jyväskylä: PS-kustannus, 8–37.
- Ahonen, L. 2017. *Vasun käyttöopas*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ahonen, L. 2023. *Tiimin voima varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heiskanen, N. 2022. *Tuen prosessit ja lähtökohdat*. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.) *Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt*. Jyväskylä: PS-kustannus, 111–139.
- Heiskanen, N., Pyökkimies, M. & Syrjämäki, M. 2022. *Lapsen tuen prosessi ja pedagoginen jatkumo*. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.) *Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt*. Jyväskylä: PS-kustannus, 38–56.
- Heiskanen, N. 2023. *Inklusiivisen varhaiskasvatuksen kehittäminen*. Opetushallitus. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/inklusiivisen-varhaiskasvatuksen-kehittaminen>. Viitattu: 5.2.2023.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Kananen, J. 2014. *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylä: JAMK.
- Kangas, J., Lastikka, A., & Karlsson, L. 2021. *Voimauttava varhaiskasvatus*. Keuruu: Otava-kirjapaino.
- Kiiveri, A. 2021. *”Riittämättömyyden tunne oli jokapäiväinen” – kertomuksia varhaiskasvatuksen opettajien työn uuvuttavuudesta*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/75316/URN%3aNB%3afi%3ajyu-202105062628.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu: 8.4.2023.
- Kniivilä, S., Lindblom-Ylänne, S. & Mäntynen, A. 2012. *Tiede ja teksti*. Uusittu painos. Turenki: Sanoma pro.
- Kyrö-Ämmälä, O. & Arminen, K. 2020. *Opettajia monenlaisille oppijoille-inklusiivisia luokanopettajia kouluttamassa*. Teoksessa Takala, M. Äikäs, A. & Lakkala, S. (toim.) *Mahdoton inklusio? Tunista haasteet ja mahdollisuudet*. Keuruu: Ps-Kustannus. 73–104.
- Käyhkö, M. 2022. *Tuen tasot ja muodot Nurmijärven varhaiskasvatuksessa*. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.) *Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt*. Jyväskylä: PS-kustannus, 57–59.

Neitola, M. 2022. *Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut*. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.) *Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt*. Jyväskylä: PS-kustannus, 114–132.

OPH 2023. *Lapsen tuki*. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lapsen-tuki>. Viitattu: 23.3.2023.

OPH. 2022. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat*. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>. Viitattu: 5.2.2023.

OPH. 2023. *Varhaiskasvatus*. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus>. Viitattu: 5.2.2023.

Pihlaja, P. & Viitala, R. 2022. *Muuttuva ja kehittyvä varhaiskasvatus*. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) *Varhaiserityiskasvatus*. Uudistettu painos. Keuruu: PS-kustannus, 11–54.

Puusa, A. 2020. *Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin*. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523456167> viitattu 26.3.2023

Raahe. 2023. *Päiväkodit*. Saatavissa: <https://www.raahe.fi/kunnallinen-varhaiskasvatus/paivakodit-0>. Viitattu: 26.3.2023.

Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2022. Saatavissa: <https://eperusteet.opinto-polku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/24115271>. Viitattu: 5.2.2023.

Rantala, I. 2015. *Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella*. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 108–133.

Saari, T. 2011. *Mutta mitä vanhemmat sanovat-kyselytutkimus erityisopetuksen uudelleen järjestämisestä Nokialla*. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/27094/Saari_Timo.pdf?sequence=1.

Sanakirja. 2022. *Integraatio*. Saatavissa: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/integraatio>. Viitattu 11.2.2023.

Sandberg, E. 2021. *Pedagoginen tuki*. Uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Segli. 2017. *Mitä on segregatio?* Saatavissa: <https://www.kaikkienduuni.fi/news/2017/10/5/mit-on-segregatio>. Viitattu: 5.2.2023.

Sitra. *Tulevaisuussanasto*. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/tulevaisuussanasto/inkluusio/>. Viitattu: 29.4.2023.

Takala, M., Lakkala, S. & Äikäs, A. 2020. *Inklusiivisen kasvatuksen monet mahdollisuudet*. Teoksessa M. Takala, A. Äikäs & S. Lakkala (toim.) *Mahdoton inklusio? Tunnista haasteet ja mahdollisuudet*. Keuruu: Ps-Kustannus. 13–44.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Saatavissa: <https://www.elibrary.com/reader/9789520400118>. Viitattu: 25.3.2023.

Turja, L. 2016. *Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa*. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Uusittu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus. 41–55.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. *Hyvä tieteellinen käytäntö*. Saatavissa: <https://tenk.fi/fi/tiede-vilppi/hyva-tieteellinen-kaytando-htk>. Viitattu: 12.3.2023.

Varhaiskasvatuslaki. 13.7.2018/540. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>. Viitattu 26.2.2023.

Viitala, R. 2022. *Inklusio ja inklusiivinen varhaiskasvatus*. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.) *Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt*. Jyväskylä: PS-kustannus, 57–88.

Vilkkä, H. 2021. *Tutki ja kehitä*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Villegas, T. 2021. *Inclusion, exclusion, segregation and integration: How are they different?* Saatavissa: <https://www.thinkinclusive.us/post/inclusion-exclusion-segregation-and-integration-how-are-they-different>. Viitattu: 26.3.2023.

TIEDOTE OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUVALLE

Opinnäytetyön nimi: Inklusion toteutuminen Raahen kaupungin varhaiskasvatuksessa henkilöstön näkökulmasta

Opinnäytetyön tarkoitus

Opiskelemme Centria-ammattikorkeakoulussa varhaiskasvatuksen sosionomeiksi. Tutkintoon sisältyy opinnäytetyön tekeminen. Pyydämme sinua osallistumaan tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää Raahen kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulmasta inklusion tämänhetkinen toteutuminen.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää minkälaista osaamista ja tietoa tällä hetkellä henkilöstöllä on inklusiosta sekä tarjota Raahen kaupungin varhaiskasvatuspalveluille arvokasta tietoa, jota voidaan jatkossa hyödyntää kehittämistehtävissä. Tarkastelemme tutkimuksessa myös inklusion vaikutusta varhaiskasvatuksen henkilöstön työhön käytännön tasolla.

Tutkimukseen pyydetään mukaan henkilöitä, jotka ovat töissä Raahen kaupungin varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön ohjaajana toimii Leena Raudaskoski (KT, yliopettaja, sosiaaliala) Centria-ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyöhön on saatu tutkimuslupa Raahen kaupungilta. Opinnäytetyön ohjausryhmään kuuluu varhaiskasvatusjohtaja Irmeli Stark.

Tutkimuksen kulku

Opinnäytetyö toteutetaan keräämällä henkilökunnalta kyselyyn vastaukset, jotka analysoimme. Tutkimukseen osallistutaan vastaamalla Microsoft forms-kyselyyn, johon on linkki sähköpostiviestissä. Kysely on avoinna 15.1.2023 saakka.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisesi syytä ilmoittamatta, milloin tahansa tutkimuksen aikana.

Luottamuksellisuus, tietojen käsittely ja säilyttäminen

Kyselyyn vastaaminen tapahtuu nimettömästi ja osallistuminen on täysin luottamuksellista. Aineisto käsitellään ja tulokset esitetään hyvää tutkimusetiikkaa noudattaen siten, ettei yksittäisen henkilön vastauksia voida tunnistaa missään tutkimuksen vaiheessa. Aineisto käsitellään ja säilytetään tietoturvallisesti salasanalla suojattuna. Aineistoa ei luovuteta kenellekään ulkopuoliselle tutkimusprosessin aikana ja se tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua.

Opinnäytetyön tuloksista tiedottaminen

Opinnäytetyö valmistuu keväällä 2023 ja on luettavissa sähköisesti Theseus-tietokannasta (www.theseus.fi). Tutkimuksen tulokset esitellään keväällä Centria-ammattikorkeakoulun seminaarissa.

Ystävällisesti,

Maija Paakkari

Sallamari Keränen

Inkluusion toteutuminen Raahen kaupungin varhaiskasvatuksessa henkilöstön näkökulmasta

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys (varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.)

...

1. Toimenkuvasi varhaiskasvatuksessa

- ☐ Varhaiskasvatuksen opettaja
- ☐ Varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- ☐ Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
- ☐ Varhaiskasvatuksen ryhmäavustaja

2. Mitä sinun mielestäsi tarkoittaa inklusio?

Kirjoita vastaus

3. Koetko saaneesi aiheesta riittävästi koulutusta ja tietoa?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

4. Millaisin eri tavoin edistät inklusiivistä varhaiskasvatusta?

Kirjoita vastaus

5. Mitä esteitä tai haasteita koet inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteutumiselle ryhmässäsi?

Kirjoita vastaus

6. Toteutuuko mielestäsi inklusio Raahen kaupungin varhaiskasvatuksessa?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Lähetä

LIITE 3

Kysymys 2. Mitä sinun mielestäsi tarkoittaa inklusio?

Raakateksti	Koodi (taso 1)	Koodi (taso 2)	Koodi (taso 3)
3. Mahdollisuus kuulua samaan ryhmään ja tulla osaksi yhteistä toimintaa	Mahdollisuus kuulua ryhmään, osallisuus	Oikeus osallisuuteen	Osallisuus
2. Ensimmäisenä tulee mieleen osallisuus ja mukana oleminen.	Osallisuus, mukana oleminen	Osallisuus	Osallisuus
3. Lapsen lähtökohdista, tuen tarpeista ja perheen tilanteesta riippumattomasti oikeutta olla osana varhaiskasvatusryhmäänsä	Oikeus osallisuuden riippumattomasti lähtökohdista ja tuen tarpeista	Oikeus osallisuuteen	Osallisuus
4. Jokaisella henkilöllä on oikeus kuulua yhteisöön niin, että hänen perustarpeistaan ja kehityksestään huolehditaan huolimatta hänen taustoistaan tai haasteistaan (esim. perhetausta, oppimisvaikeudet, kehitysvamma, neopsykiatriset jne.)	Oikeus kuulua yhteisöön, perustarpeet ja kehitys huolehditaan taustasta ja haasteista huolimatta	Yhtäläiset oikeudet	Oikeudet
5. kaikilla on samalainan oikeus oppi uusia asioita	Kaikkien oikeus oppia	Oikeus oppimiseen	Oikeudet
6. Varhaiskasvatuksessa lapsiryhmissä on erityisen tuen lapsia. Lapsia kenellä on tarvetta laajempaan tukeen tai diagnoosi kehityshäiriö esimerkiksi ei sijoiteta enää automaattisesti pienryhmiin. Inklusio mahdollistaa varhaiskasvatuksen lähipäiväkodissa esimerkiksi.	Ei automaattista sijoitusta pienryhmään, vaikka erityinen tuki tai diagnoosi. Ensimmäisessä sijoitus lähipäiväkotiin.	Lähipäiväkoti-periaate. Sijoitus tavalliseen ryhmään.	Lähipäiväkoti
7. Sitä että erilaiset lapset omine taustoineen ja tarpeineen ovat osa samaa ryhmää ja pystyvät osallistumaan yhteiseen toimintaan.	Taustasta ja tarpeista huolimatta osa ryhmää, mahdollisuus osallistua.	Yhdenvertaisuus Mahdollisuus osallistua	Yhdenvertaisuus
8. Inklusio on sitä, että lapsin sijoitetaan perus varhaiskasvatusryhmään riippumatta hänen haasteistaan/sairaudestaan. Kaikkia kohdellaan tasapuolisesti. Ryhmään huolehditaan tarpeeksi resursseja, jotta inklusio on mahdollista toteuttaa.	Haasteista/sairaudesta huolimatta sijoitus tavalliseen lapsiryhmään. Riittävät resurssit mahdollistavat.	Lähipäiväkotiperiaate Tasapuolisuus Resurssit.	Tasapuolisuus

	Tasapuolinen kohtelu.		
9. Minulle outo termi.			Outo termi
10. Tilat? Tasa-arvo, yhteisöllisyys ?	Oppimisympäristö, yhteisöllisyys, tasa-arvo	Oppimisympäristö, yhteisöllisyys, tasa-arvo	Oppimisympäristö, yhteisöllisyys, tasa-arvo
11. Se tarkoittaa kaikkien lasten yhtäläistä oikeutta osallistua varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksessa järjestettävään kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon taustastaan riippumatta. Se tarkoittaa erilaisten tuen tarpeiden huomioimista varhaiskasvatuksessa. Inklusio tarkoittaa siis, että varhaiskasvatuksen ryhmässä on lapsia, jotka tarvitsevat erityisempää tai tehostetumpaa tukea.	Taustasta riippumatta samat oikeudet varhaiskasvatuksessa. Tuen tarpeiden huomioiminen. Lapsiryhmässä eri tuen muotoja.	Eri tuen muodot ja niiden huomioiminen lapsiryhmässä. Yhtäläiset oikeudet	Lapsen oikeudet Lapsen tuki
12. Lapset ovat tasa-arvoisia ja saavat riittävän tuen sinne missä ovat	Tasa-arvo, tuki tuodaan lapsen luo	Tasa-arvo ja lapsen tuki	Tasa-arvo Lapsen tuki
13. Jokaisen lapsen oikeutta toimia ryhmässä, jossa on erilaisia oppijoita. Aikuisten tulisi suhteuttaa toiminta inklusion piirissä oleville lapsille	Lapsen oikeudet. Tasa-arvo. Aikuisten vastuu, toiminta inklusiota tukevaa.	Toimijuus, yhtäläiset oikeudet. Toiminta inklusiota tukevaa.	Tasa-arvo
14. Kaikki lapset ovat saman arvoisia (ja ns. samalla viivalla), tulivatpa he mistä olosuhteista tai millaisin "haastein" hyvänsä. Kaikkia on kohdeltava saman arvoisesti, omina yksilöinä ja persoonina, mutta jokaisen lapsen kohdalla tavoitteet voivat olla hyvinkin eriävät.	Yksilölliset tavoitteet. Tasa-arvo. Tasapuolisuus riippumatta lähtökohdista.	Tasa-arvo Yksilöllisyys	Tasa-arvo Yksilöllisyys
15. Varhaiskasvatuksessa lapsen yksilöllisyys ja huomiointi hänen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen, ja miten se huomioidaan työntekijöiden näkökulmasta, lapsen osallisuutta unohtamatta. Kaikkien lasten tasapuolisuus mistään asioista, lähtökohdista riippumatta.	Lapsen yksilöllisyys Työntekijöiden vastuu Tasapuolinen kohtelu riippumatta lähtökohdista	Yksilöllisyys Vastuut Tasapuolisuus Osallisuus	Osallisuus Tasa-arvo Yksilöllisyys

	Osallisuus		
16. Yksinkertaistettuna sijoitetaan tukea tarvitsevat lapset muiden lasten kanssa samoihin ryhmiin. Alkuperäisessä ehdotuksessa myös resurssien tulisi siirtyä erityistä tukea tarvitsevien lasten mukana, jotta mahdollistetaan laadukas toiminta ja toiminnan sujuvuus arjessa.	Tukea tarvitsevien lasten sijoittaminen muiden lasten joukkoon lähipäiväkotiin. Riittävät resurssit mahdollistavat	Lähipäiväkotiperiaate Resurssien huomiointi	Lähipäiväkotiperiaate Resurssit
17. Inklusion tarkoituksena on taata kaikille yhtäläiset oikeudet ja tasa-arvo. Lapsen yksilöllinen tuen tarve toteutetaan osana ryhmän toimintaa. Erilaisuuden hyväksymistä.	Yhtäläiset oikeudet ja tasa-arvo. Yksilöllisen tuen toteuttaminen osana ryhmän toimintaa. Erilaisuuden hyväksyminen.	Yhtäläiset oikeudet, tasa-arvo. Tuen toteuttaminen yksilöllisesti. Hyväksyntä.	Tasa-arvo Yhtäläiset oikeudet Lapsen tuki
18. Tasavertainen osallisuus varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa.	Tasavertainen osallisuus	Osallisuus	Osallisuus
19. hieno sana ja ajatuksen tasolla hienolta kuulostava asia. käytännössä vaan eri homma.	Haastava toteuttaa käytännössä	Haasteet käytännössä	Haasteita
20. Inklusia tarkoittaa mielestäni sitä, että kaikki lapset sijoitetaan samaan lapsiryhmään lapsen tuen tasosta riippumatta. Ajatuksena, että tarvittava tuki tarjotaan ryhmässä siten, että lapsi voi toimia muiden kanssa tasavertaisesti. Lyhyesti siis, että erityisryhmiä ei ole (poislukien ryhmän omat pienryhmät).	Tukea tarvitsevien lasten sijoittaminen muiden lasten joukkoon lähipäiväkotiin Tasavertaisuus Tuen toteuttaminen ryhmässä Ei erillisiä erityisryhmiä	Mahdollisuus lähipäiväkotiin Lapsen tuki tuodaan päiväkotiin riippumatta tuen tasosta Tasavertaisuus	Lähipäiväkotiperiaate Lapsen tuki osana ryhmän toimintaa Tasavertaisuus
21. Erityislasten sopeuttaminen ja ns normaaliin ryhmään pääseminen riippumatta siitä minkäasteisia oppimisvaikeuksia tai kasvun kehityksen haasteita on	Tukea tarvitsevien lasten sijoittaminen muiden lasten joukkoon lähipäiväkotiin riippumatta tuen tasosta	Mahdollisuus ns. Tavalliseen lapsiryhmään omaan lähipäiväkotiin tuen tasosta riippumatta	Lähipäiväkotiperiaate
22. Ei mitään tietoa			Ei tietoa

23. Tasaarvoinen kasvatus ja hoito	Tasa-arvo	Tasa-arvo	Tasa-arvo
24. Kaikilla on yhdenvertaiset oikeudet ja osallisuus oppimiseen	Yhdenvertaiset oikeudet ja osallisuus	Yhdenvertaisuus Osallisuus	Yhdenvertaisuus Osallisuus
25. Hyvin lyhyesti sanottuna: ensi sijaisesti sitä, että lapsi kokisi kuuluvansa ryhmään juuri omana itsenään. Mutta myös osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja yhteisöllisyyttä.	Lapsen kokemus ryhmään kuulumisesta. Osallisuus, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys	Ryhmään kuulumisen kokemus Osallisuus Yhdenvertaisuus Yhteisöllisyys	Osallisuus Yhteisöllisyys Yhdenvertaisuus
26. Tavalliseen lapsiryhmään sijoitetaan kaikki erityistä ja tehostettua tukea tarvitsevat lapset, heille mahdollisesti avustajajärjestelmät.	Tukea tarvitsevien lasten sijoittaminen muiden lasten joukkoon lähipäiväkotien tuen tasosta riippumatta Resurssit	Sijoitus lähipäiväkotiin riippumatta tuen tasosta	Lähipäiväkotiperiaate
27. Kaikenlaiset lapset toimivat samassa ryhmässä. Yksilölliset tarpeet huomioidaan ja tuetaan	Tukea tarvitsevien lasten sijoittaminen muiden lasten joukkoon lähipäiväkotiin Yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ja tukeminen	Sijoitus lähipäiväkotiin Yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ja tuki	Lähipäiväkotiperiaate Yksilöllisyys Lapsen tuki
28. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, moninaisuuden hyväksymistä ja ymmärrystä erilaisuutta kohtaan. Osallisuus ja yhteisöllisyys.	Tasa-arvo, osallisuus, yhdenvertaisuus, hyväksyntä yhteisöllisyys, ymmärrys	Tasa-arvo Osallisuus Erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyntä	Tasa-arvo Osallisuus Erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyntä

Kysymys 4. Millaisin eri tavoin edistet inkluusiivista varhaiskasvatusta?

1. Mahdollistamalla toiminnan kaikille lapsille, riippumatta heidän taito-	Toiminta mahdollistetaan ja muokataan sopimaan kai-	Toiminta suunnitellaan ja mahdollistetaan kaikille lapsille sopivaksi	Toiminta suunnitellaan inkluusiivisesti
--	---	---	---

tasosta ja ymmärryksestä. Toiminta muokataan lapsille sopivaksi, ei toisinpäin.	kille lapsille riippumatta tuen ta-soista		
2. Jokaisella lapsella on oikeus kasvaa omana ainutlaatuisena itsenään. Hän saa tarvittavan tuen kasvuun ja kehittymiseen. Kaverisuhteiden kehittäminen jotta kaikki pääsee mukaan leikkimään. Tunnetuokiot ja yhteiset leikkituokiot.	Lapsen oikeudet ja ainutlaatuisuus. Tarvittava tuki. Sosiaalisten suhteiden kehittäminen ja tukeminen. Leikin huomioiminen. Suunnitelmallinen toiminta.	Lapsen oikeudet huomioidaan. Tuen tarjoaminen. Leikki- ja kaveritaitojen kehittäminen. Suunnitelmallinen toiminta.	Lapsen tuki, lapsen oikeudet, leikki- ja kaveritaidot huomioidaan suunnittelussa.
3. Lapsen vasun ja asetettujen tavoitteiden hyödyntäminen ja niiden huomioiminen toimintasuunnittelussa, toteutuksessa ja arjessa. Lapsen ja perheen kohtaaminen aidosti, tukien, ymmärtäen, kannustaen. Pienryhmätyöskentely, yksilöllinen ohjaus, ennakointi, kuvat ja tuki-viittomat. Koko tiimin kanssa yhteistyössä samaan päämäärään pyrkimällä.	Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan lapsen vasu ja toiminnalle asetetut tavoitteet. Aidot kohtaamiset ja yhteistyö perheen kanssa. Pienryhmä-työskentely. Yleinen tuki. Tiimillä yhteinen päämäärä.	Pienryhmät: yksilöllinen ohjaus Toiminnan suunnittelu inklusiivisesti huomioiden vasuista nousevat tavoitteet Tiimin yhteistyö	Pienryhmät: yksilöllinen ohjaus Suunnitelmallisuus Toimiva tiimityö
4. 1. Opiskelen aihetta perehtymällä säännöllisesti ajankohtaiseen kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. 2. Arvioin omaa ja tiimini toimintaa ja kehittän sitä arvioinnin perusteella. 3. Eriytän lapsiryhmälle laadittuja suunnitelmia niin, että kaikki voivat osallistua toimintaan. 4. En jätä ketään lasta toiminnan ulkopuolelle hänen erityistarpeidensa takia. 5. Keskustelen lasten kanssa	Ajankohtaisen tiedon hankinta. Oman ja tiimin toiminnan arviointi, reflektointi. ja toiminnan kehittäminen. Eriyttäminen Suunnitelmat tehdään siten, että kaikilla yhdenvertaiset mahdollisuudet	Tiedon hankinta Arviointi, reflektointi ja kehittäminen Eriyttäminen Suunnitelmat tehdään huomioiden inklusiivisuuden periaatteet	Tiedon lisääminen Reflektointi Kehittäminen Eriyttäminen Suunnittelu

erilaisuudesta ja siitä, että meillä jokaisella on erilaisia tarpeita ja opet- telemme eri asioita.	osallistumiseen ja osallisuuteen. Erilaisuudesta kes- kustelu		
5. ohjataan omaan tasoi- sesti	Ikätason mukainen ohjaus	Ikätason mukainen ohjaus	Ikätason mukainen oh- jaus
6. Ottamalla vastaan uutta tietoa aiheesta ja olemalla avoin.	Avoin suhtautumi- nen uuteen tietoon	Avoin suhtautumi- nen uuteen tietoon	Oma asenne
7. Omassa ryhmässä käy- tössä mm. kuvat, selko- kielisyys, ohjeiden pilk- kominen ja kuvittaminen, selkokieliset tarinat, tuki- viittomia, käsiin "näper- reltävää" ohjatuille het- kille, pienryhmätoimin- taa jne.	Yksilölliset tuki- toimet arjessa Pienryhmätoiminta	Pienryhmät Yksilölliset tukitoi- met arjessa	Pienryhmät Yksilölliset tukitoimet
8. Kohtelen kaikkia tasa- puolisesti ja yhdenvertai- sesti. Näen erilaisuuden rikkautena.	Tasapuolinen ja yhdenvertainen kohtaaminen. Eri- laisuuden näkemi- nen rikkautena.	Tasapuolinen ja yh- denvertainen koh- taaminen	Sensitiivisyys
9. En osaa vastata.			Ei osaa vastata
10. Pyrin kohtaan lapset tasapuolisesti, antamaan mahdollisuuksia vaikut- taan asiaan..	Tasapuolinen koh- taaminen, mahdolli- suus vaikuttaa	Tasapuolinen koh- taaminen, mahdolli- suus vaikuttaa	Tasavertaisuus Vaikuttamismahdolli- suudet
11. Suunnittelen toimin- taa varhaiskasvatusryh- mässäni niin, että siihen on kaikilla mahdollisuus osallistua omien taito- jensa ja kykyjensä mu- kaan. Opetusta voi eriyt- tää niin, että tarjolla on eri vaikeustasoisia teke- misiä. Teen tiivistä yh- teistyötä perheiden kanssa tuen asioissa. Hyödynnän mahdolli- suuksien mukaan erilai- sia asiantuntijoita ja yh- teistyötahoja tuen asi- oissa.	Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. Moniammatillinen yhteistyö. Toiminnan suun- nittelu niin, että kaikilla mahdolli- suus osallistua Eriyttämisessä eri vaikeustasoja	Moniammatillinen sekä perheiden kanssa yhteistyö. Toiminnan suunnit- telu inklusiivisten periaatteiden mukai- sesti Eriyttäminen	Yhteistyö Suunnittelu niin, että kaikilla mahdollisuus osallistua Eriyttäminen

12. Ajattelen joka tilanteessa, toteutuuko tuki tässä	Inklusion toteutumisen arviointi	Arviointi ja reflektointi	Arviointi
13. Jokaiselle lapselle omien tavoitteiden mukaisia tehtäviä/oppimista	Toiminta tavoitteiden mukaista.	Yksilöllisyys	Yksilöllisyys
14. Asetan jokaiselle lapselle omat tavoitteet. Kohtelen lapsia ja perheitä samalla. Puutun hienovaraisesti, jos kuulen eriarvoista kohtelua.	Tavoitteet yksilöllisesti. Tasa-arvoinen kohtelu. Eriarvoisuuteen puuttuminen. Hienovaraisuus.	Yksilölliset tavoitteet Tasa-arvo Sensitiivisyys	Yksilölliset tavoitteet Tasa-arvo Sensitiivisyys
15. Tasa-arvoisesti kaikkia lapsia kohdellen, yksilöllisesti huomioiden, huomioiden tuen tarpeet, edistämällä lapsen osallisuutta, perheitä ja lasta kuunnellen..	Tasa-arvoinen kohtelu. Yksilöllisesti huomioidut tuen tarpeet. Osallisuuden edistäminen. Perheiden ja lapsen kuuleminen.	Yksilöllisyys. Tasa-arvo. Tuki. Osallisuus.	Tasa-arvo Lapsen tuki Osallisuus
16. Hyödynnän arjessani erilaisia tuen menetelmiä, kuten pikapiirtäminen, kuvat, viittomat, yksinkertaiset ohjeet, ensisitten -muotoilua. Pyrin itse toiminnassani ottamaan huomioon kaikki lapset samalla tavalla ja tasa-arvoisesti. Pyrin myös löytämään hetkiä, jolloin voin tukea yksilöllisemmin niitä lapsia, jotka sitä tarvitsevat. Ikävä kyllä tämä yleensä jää muun arjen jalkoihin.	Tuen menetelmien hyödyntäminen Yksilöllinen tuki, myös arjen hetkissä. Tasa-arvo. Arjen hektisyys haaste toteuttamiselle käytännössä	Tuen menetelmät yksilöllisesti Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo Arki haastaa käytännön toteutusta	Lapsen tuki Yksilöllisyys Tasa-arvo Toteuttaminen käytännössä haastaa (arjen hektisyys)
17. Tuen tarpeet huomioiden, mutta ilman numeroa. Tukea toteutetaan esim pienryhmissä.	Pienryhmätoiminta Tuen tarpeiden huomioiminen ja tuen toteuttaminen	Pienryhmissä tuen toteuttaminen	Pienryhmät Lapsen tuki
18. Pienryhmätoiminnalla, havainnoimalla lasta ja hänen vahvuuksiin, oppimalla tuntemaan lapsi ja antamalla iän mukaista tekemistä ja oppimista.	Pienryhmätoiminta Lapsen ja hänen vahvuuksiensa havainnointi Ikätason mukainen toiminta	Pienryhmät Havainnointi Ikätason mukainen toiminta	Pienryhmät Havainnointi Ikätason huomioiminen

19. eriyttäminen ja pienryhmä toiminta, nepsy välineistö jne.	Eriyttäminen Välineet Pienryhmätoiminta	Eriyttäminen Välineet Pienryhmätoiminta	Eriyttäminen Pienryhmät
20. Pienryhmät, nepsylelut, kuvat, selkeä arjen struktuuri, ennakointi, eriytys lapset tavoitteiden mukaan, koulutus/kirjallisuus aiheesta	Pienryhmät Eriyttäminen Tiedon hankinta	Pienryhmät Eriyttäminen Tiedon hankinta	Pienryhmät Eriyttäminen Tiedon hankinta
21. pienryhmätoiminta, toiminnan suunnittelu ikätason ja oppimistason mukaisesti	Pienryhmätoiminta Suunnittelu ikätaso ja oppimistaso huomioiden	Pienryhmätoiminta Suunnittelu ikätaso ja oppimistaso huomioiden	Pienryhmät toiminnan suunnittelu yksilölliset tarpeet huomioiden
22. Tasapuolinen kaikille lapsille	Tasapuolisuus	Tasapuolisuus	Tasa-arvo
23. Pienryhmät, eriyttäminen lapsi kohtaisesti	Pienryhmät Eriyttäminen	Pienryhmät Eriyttäminen	Pienryhmät Eriyttäminen
24. Kohtaamalla arjessa kaikki lapset parhaani mukaan ja pohtimalla jokaisen kohdalla, miten voisin juuri tätä lasta auttaa tuntemaan, että kuuluu tähän ryhmään. Ja auttamalla (ja osallistamalla) eri tavoin arjessa myös niitä lapsia osallistumaan (ja lisäämään heidän tunnetta ryhmään kuulumisesta), joilla ei jostain syystä omat taidot vielä siihen riitä. Esim. Jos lapsella haasteita sosiaalisissa tai vuorovaikutustaidoissa tai myös silloin, jos lapsi on vaikka ujo/ arka.	Lasten kohtaaminen Yksilölliset tarpeet Yhteen kuuluvuuden tunteen kokeminen Osallisuuden kokeminen	Lasten kohtaaminen ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen Osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteen vahvistaminen	Kohtaaminen Yksilöllisyys Osallisuus Yhteisöllisyys
25. Työskentelen tällä hetkellä pienten ryhmässä ja kaikki lapset ovat tällä hetkellä normaalin tuen piirissä. En edistä inklusiota juuri mitenkään.	Lapset yleisen tuen piirissä	Yleinen tuki	Yleinen tuki
26. Suunnittelu ja moniammatillinen yhteistyö.	Suunnittelu	Suunnittelu	Suunnittelu

	Moniammatillinen yhteistyö	Moniammatillisuus	Moniammatillisuus
27. Välttämällä eksluusiota, syrjivän asenteen vähentäminen, yhdenvertainen tuki kaikille yleisen tuen piirissä oleville sekä oikeus yhdenvertaiseen osallisuuteen. Erilaisuuden kunnioittaminen ja lasten osallisuus ja oikeus toimijana sosiaalisissa tilanteissa. Oppimisympäristön muokkaaminen koko ryhmän tarpeita vastaavaksi.	Ei syrjimistä. Yhdenvertaisuus. Yleinen tuki Erilaisuuden kunnioittaminen, lasten osallisuus ja toimijuus sosiaalisissa tilanteissa. Oppimisympäristö vastaamaan koko ryhmän tarpeita.	Syrjimättömyys Yhdenvertaisuus Osallisuus Oppimisympäristö tarpeita vastaavaksi	Syrjimättömyys Yhdenvertaisuus Osallisuus Oppimisympäristö tarpeita vastaavaksi

Kysymys 5. Mitä esteitä tai haasteita koet inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteutumiselle ryhmässäsi?

1. Ryhmäkoot ovat liian suuria, koska väistämättä inklusiivinen varhaiskasvatus tuo haasteita ryhmän toimintaan. Toimintaa ei pystytä pitämään laadukkaana ja tasa-arvoisena kaikkia kohtaan, jos henkilökuntaresurssit ei kasvateta haasteiden mukana. Onko edes taroituksen mukaista pyrkiä kaikilta osin siihen, että kaikkien lasten tulisi olla tavallisessa päiväkotiryhmässä? Toteutuuko aina tarpeen mukainen ja ammatillinen osaaminen, jos ryhmässä paljon lapsia joilla erilaisia haasteita ja tuleeko työstä vain selviämishaaste, jolloin muut lapset jäävät	Liian suuret ryhmäkoot, resurssit estävät laadun ja tasa-arvon toteutumisen. Onko kaikkien lasten oltava tavallisessa lapsiryhmissä? Toteutuuko ammatillinen osaaminen liian suuressa ryhmässä, jossa erilaisia haasteita? Onko inklusion toteutuminen tämän arvoista?	Suuret ryhmäkoot, Resurssien puute, Tasa-arvon toteutuminen, Inklusion kyseenalaistaminen.	Ryhmäkoot, Resurssit, Tasa-arvon toteutuminen, Inklusion kyseenalaistaminen
---	--	--	---

vaille laadukasta varhaiskasvatusta. Vaikka inklusio toteutuu, onko se kaikkien haasteiden arvoista			
2. Välillä tuen saatavuus on hidasta. Esim. Pitkät jonot terapiaan. Pienryhmä toiminta vaatisi enemmän jakotiloja ja niistä on puute.	Hitaasti saatavat tukitoimet. Jakotilojen puute		Tuen saatavuus, Oppimisympäristöt
3. Haasteet ja tuen tarve, jotka haastavat toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Ryhmäkoko, jonka kokoa ei huomioida suhteessa inklusiiviseen varhaiskasvatukseen. Riittämättömät henkilöstöresurssit. Ryhmään sijoitetut tuen tarpeiset lapset vievät yhden aikuisen resurssin per lapsi. Avustajien/henkilökohtaisten avustajien puute. Koen päivittäin riittämättömyyden tunnetta, etten kykene toteuttamaan pedagogiikkaa ja huomioimaan lapsia, joilla ei ole erityistarpeita. Käytännössä inklusiivinen varhaiskasvatus on hieno ajatus, mutta ryhmäkoot silti normaalit. Tämän myötä myös hyvin pitkälle täysin toimimaton malli, jossa häviäjiä ovat kaikki lapset. Seuraavaan viitaten; inklusio kyllä toteutuu paperilla. Ei käytännössä.	<p>Toiminnan suunnittelun ja toteutuksen haasteet.</p> <p>Ryhmäkoko ei ole huomioitu inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen.</p> <p>Riittämättömät resurssit.</p> <p>Henkilökohtaisten avustajien ja avustajien puute.</p> <p>Päivittäinen tunne riittämättömyydestä ja siitä ettei voi toteuttaa pedagogiikkaa ja huomioida lapsia tasa-arvoisesti,</p> <p>Inklusio on käytännössä hieno ajatus, mutta toimimaton.</p>	<p>Haasteet toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.</p> <p>Ryhmäkoot.</p> <p>Resurssien puute.</p> <p>Riittämättömyyden tunne.</p> <p>Inklusion kyseenalaistaminen.</p>	<p>Haasteet toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.</p> <p>Ryhmäkoot.</p> <p>Resurssien puute, Riittämättömyyden tunne.</p> <p>Inklusion kyseenalaistaminen.</p>

4. 1. Henkilöstön asenteet koulutuksen puute: Esim. kehitysvammaista lasta on pidetty taakkana ja häirikkönä. Tätä asennetta on saatettu tuoda esille muille lapsille, kun lasten kuullen on puhuttu toisten lasten vioista. 2. Resurssit: Erityisen tuen lapset eivät saa henkilökoh- taista avustajaa, vaikka jatkuva yksi- löllinen tuki olisi pa- kollinen lapsen hyvin- voinnin ja turvallisuus- den kannalta. Ryhmä- koot ovat myös liian isoja huomioimaan kaikkien lasten tar- peet.	Henkilöstön asenteet ja koulutuksen puute. Esimerkiksi kehitys- vammaista lasta koh- taan. Kasvattajien an- tama huono esi- merkki, Puute erityisen tuen saamisessa, Liian suuret ryhmä- koot	Henkilöstön asenteet, Lisäkoulutuksen tarve Kasvattajan toiminta Erityisen tuen tarve Suuret ryhmäkoot	Asenteet, Lisäkoulu- tuksen tarve, Kasvattajan toiminta Resurssit, Erityisen tuen tarve, Ryhmäkoot
5. ei esteitä, hyvin to- teutuu			Ei esteitä
6. Inklusiomallin to- teutuminen vaatisi re- surssseja ja riittävää osaamista ryhmissä. Näitä ei tällä hetkellä ole. Koen myös asen- teiden vaikeuttavan inklusiviisen varhais- kasvatuksen toteutu- miseen. Haasteita on työntekijöiden jaksami- sessa suurissa ryh- missä, missä on jou- kossa eri tuen portailta useita lapsia.	Riittämättömät resurs- sit, Riittämätön ammatil- linen osaaminen ryh- missä, Asenteet vaikuttavat inklusion toteutumi- seen, henkilöstön jaksami- nen Ryhmissä, jossa pal- jon tuen tarvetta	Resurssien puute Ammatillisen osaami- sen lisääminen, Asenteet vaikuttavat, Henkilöstön jaksami- nen, Tuen tarve	Resurssit, lisäkoulu- tuksen tarve, asenteet, henkilöstön jaksami- nen, tuen tarve.
7. Inklusiomallin to- teutuminen vaatisi re- surssseja ja riittävää osaamista ryhmissä. Näitä ei tällä hetkellä ole. Koen myös asen- teiden vaikeuttavan inklusiviisen varhais- kasvatuksen toteutu- miseen. Haasteita on	Suuret ryhmät, joissa moninaisia tuen tar- peita vaikuttavat työn- tekijöiden jaksami- seen. Asenteet sekä resurs- sien ja osaamisen tä- mänhetkinen riittä-	Suuret ryhmäkoot. Puutteita resursseissa sekä osaamisessa. Asenteet. Työntekijöiden jaksami- nen.	Ryhmäkoot, Resurssit, Lisäkoulutuksen tarve, Asenteet, Tuen tarve,

työntekijöiden jaksamisessa suurissa ryhmissä, missä on joukossa eri tuen portailta useita lapsia.	mättömyys vaikeuttavat inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteutumista.	Paljon erilaisia tuen tarpeita.	
8. Resurssipula	Resurssien riittämättömyys		Resurssit
9. En osaa vastata.			
10. Isot ryhmät, erityislapsia useita ryhmässä, "eri-tasoisia" lapsia ryhmässä	Ryhmäkoot, Erilaisia tuen tarpeita		Ryhmäkoot, tuen tarve
11. Resurssit kokonaisuutena ovat vähäiset kaikkien lasten tuen toteuttamiseen isossa ryhmässä. Lapsille annettava tuki on sellaista, joka vie ison osan kasvattajan huomiosta ja ajasta, jolloin joku toinen lapsi joutuu selviämään ilman tukea. Erityistä tai tehostetumpaa tukea tarvitsevia lapsia ryhmässä on monta. Lapselle annettava tuki on osittain myös sellaista, johon kasvattajan osaaminen ei riitä ja tarvittaisiin enemmän erityispedagogista osaamista. Erityisopettajan työkenttä on niin laaja, että hänen aikansa ei riitä kaikkien tukea erityisemmin tarvitsevien tukemiseen ja paljon jää varhaiskasvatuksen opettajan harteille. Koen, että varhaiskasvatuksen opettajalla ei välttämättä ole riittävästi ammattiosaamista erityisen (joskus tehostetunkaan) tuen toteuttamiseen.	<p>Vähäiset resurssit tarvittavan tuen toteuttamiseen nähden</p> <p>Yksilöllinen tuki vie aikaa ja tämä on pois toiselta lapselta</p> <p>Paljon tukea tarvitsevia lapsia</p> <p>Riittämätön osaaminen tuen toteuttamiseen, tarve erityispedagogiselle osaamiselle</p> <p>Erityisopettajalla laaja työkenttä, jolloin aika riittää lähinnä konsultointiin</p> <p>Resurssien vähäisyys suhteessa lapsiryhmän tuen tarpeisiin ja kokoon</p>	<p>Resurssien riittämättömyys</p> <p>Ajan puute</p> <p>Tuen tarve</p> <p>Lisä koulutuksen tarve, Tarve erityispedagogiselle osaamiselle</p>	<p>Resurssit, Ajan puute, Tuen tarve, Lisäkoulutuksen tarve, Erityispedagogiikan puute</p>

12. Sijaisten puute. Kouluttamaton työka- veri	Riittämättömät resurs- sit ja koulutuksen puute		Resurssit, koulutuksen puute
13. Jos henkilökuntaa ei ole mitoitettu tar- peeksi lapsiryhmään nähdessä, jos on esimer- kiksi paljon tuen pii- rissä olevia	Resurssien riittämättö- myys		Resurssit, Tuen tarve
14. Mikäli tiimi ei ole näistä asioista samaa mieltä, eikä tunne in- klusion merkitystä.	Erimielisyydet tiimin sisällä, tiedon puute		Eriävät mielipiteet, tiedon puute
15. Haastavat ryhmät, jos on useita haasta- vialapsia, asettavat haastetta huomioida jokainen lapsi niin hy- vin, kuin haluaisi.	Haastavat lapsiryhmät vaikeuttavat yksilöl- listä huomioimista		Resurssit, Tuen tarve
16. Koen, että ryh- mässäni minulla on ai- kaa vain arjen toteut- tamiseen. Pyrimme ryhmässäni tuotta- maan laadukasta toi- mintaa, mutta suuri osa ajasta menee kui- tenkin siirtymiin, vai- pattamiseen ja ohjaa- miseen siirtymätilan- teissa. Myös pukemis- tilanteet vievät paljon aikaa, sillä ne ovat lapsille haastavia mo- nien häiriötekijöiden vuoksi. Myös taitota- son ja kielitason erot ovat suuria, joka tuo haasteita toiminnan suunnitteluun. In- klusio toteutuu Ra- ahen kaupungin var- haiskasvatuksessa, mutta ei sillä tavalla kuin se on ajateltu. Resurssit ovat puut- teelliset esim. henki- löstä liian vähän	Aikaa vain arjen to- teuttamiseen, ohjaami- seen perushoitto ja siir- tymätilanteissa. Taito ja kielitason erot tuovat haastetta. Puutteelliset resurssit.	Ajan puute, siirtymät, taito- ja kielitasojen erot, Resurssit puutteelliset	Ajan puute, Tuen tarve, Resurssit,

17. Usein tukea tarvitsevan lapsen tuen tarve on niin moninaisen ja laaja, että ns. hiljaiset lapset jäävät huomiotta ja kärsivät. Resurssit eivät usein riitä tuen toteuttamiseen.	Laajat ja moninaiset tuen tarpeet vievät muiden lasten huomion, Riittämättömät resurssit		Tuen tarve, resurssit
18. Resurssit, henkilökunnan riittämättömyys ajoittain.	Resurssit,	Resurssit	Resurssit
19. liian iso ryhmä ja haastavia lapsia liian paljon samassa ryhmässä, haastavat lapset ruokkivat levottomuutta toisissaan ja koska haastavia lapsi on paljon samassa ryhmässä ei aikuiset riitä tarpeeksi jotta pien ryhmät aataisiin sopiviksi ja lapselle sopiviksi.	Liian iso ryhmä, Liian paljon tuen tarpeita yhdessä ryhmässä, levottomuus lisääntyy, Haasteet pienryhmätoiminnan toteutuksessa	Suuret ryhmäkoot, Paljon tuen tarvitsijoita, Levottomuus	Ryhmäkoot, Tuen tarve, Levottomuus, Toiminnan toteutus.
20. Resurssien puute ja liian iso lapsiryhmä. Mielestäni ryhmäkokojen tulisi olla huomattavasti pienemmät siten, että aikuisen tukea riittää kaikille sitä tarvitseville lapsille. Myös ylöspäin eriyttäminen on oma haastensa. Resurssit menevät aikalailla niiden lasten kanssa, joilla on eniten haasteita.	Resurssien puute, liian suuret lapsiryhmät, ylöspäin eriyttäminen haastavaa	Pesurssien puute Suuret lapsiryhmät	Resurssit, Ryhmäkoot, Eriyttäminen
21. henkilökunnan riittämättömyys/vähyys haastavien lasten kanssa. Muiden lasten sivun jääminen kun erityislapset vievät kaiken ajan	Henkilökunnan riittämättömyys, Lasten tasa-arvon toteutuminen	Resurssien puute Tasa-arvon toteutuminen	Resurssit, Tasa-arvon toteutuminen
22. Jos ryhmässä on erityisen tuen lapsia.	erityisen tuen tarve		Erityisen tuen tarve

23. Haastavia lapsia, osa tarvitsee jatkuvasti aikuisen tuen. Joka taas tekee sen että henkilökunta ei riitä.	Haastavat lapset, jatkuva tuen tarve, Henkilökunnan riittämättömyys	Tuen tarve, resurssien puute	Tuen tarve, resurssit
24. Parhaamme mukaan koitamme tiimissä inklusiota toteuttaa, mutta valitettavasti aukkoja jää resurssipulan vuoksi. Toivoisin asiasta koulutusta sekä työnantajalta ymmärrystä, että resurssia todella tarvitaan. Työ kuormittaa, kun riittämättömyyden tunne on päivittäin läsnä.	Inklusion toteuttaminen haastavaa resurssipulan vuoksi, Lisäkoulutuksen tarve ja työnantajan ymmärrys tilanteesta, Työn kuormittavuus ja riittämättömyyden tunne päivittäin.	Resurssipula, Koulutuksen tarve, työnantajan ymmärrys, työn kuormittavuus, päivittäinen riittämättömyyden tunne	Resurssit, Lisäkoulutuksen tarve, Työnantajan ymmärrys, Työn kuormittavuus, Riittämättömyyden tunne
25. Jos erityistä tukea tarvitseva lapsi on sijoitettu tavalliseen 21-paikkaiseen ryhmään vaikkapa henkilökohtaisen avustajan kanssa, niin avustajan työpäivä on aika kuormittava, jos hän on koko päivän esimerkiksi haastavan lapsen kanssa. mikäli avustaja on pois ja tukea tarvitseva jää sitten tavallisten työntekijöiden vastuulle, on tämä aika pois heti sitten muilta tavallisilta lapsilta siinä lapsiryhmässä. Se kuormittaa sitten näitä muita työntekijöitä. Tämä on haaste enkä itse koe tätä asiaa yhtään hyvänä juttuna. Esteenä on myös se, että henkilökunnan pitäisi saada lisäkoulutusta esimerkiksi, miten auttaa lapsia, joilla on	Erityistä tukea tarvitseva lapsi tavallisessa lapsiryhmässä henkilökohtaisen avustajan kanssa. Henkilökohtaisen avustajan työn kuormittavuus, työntekijöiden poissaolot ovat suoraan pois muilta lapsilta, Henkilökunnan koulutuksen tarve, Tietoa kuinka tukea lasta	Erityisen tuen tarve, Työn kuormittavuus Henkilöstön poissaolot pois suoraan lapsilta Henkilöstön lisäkoulutuksen tarve ja kuinka tukea lasta	Erityisen tuen tarve, Työn kuormittavuus, Poissaolot, Lisäkoulutuksen tarve

nepsy-piirteitä, jos he ovat tavallisessa ryhmässä. miten heitä voisi tukea.			
26. Riittämätön määrä ammattitaitoista henkilökuntaa. Kuormittavuus sekä paljon haastavia lapsia.	ammattitaitoisen henkilökunnan puute, työn kuormittavuus, haastavat lapset.	Lisäkoulutuksen tarve, Työn kuormittavuus, haastavat lapset	Lisäkoulutuksen tarve, Työn kuormittavuus, tuen tarve
27. Aika loppuu valittavasti kesken ja resursseja ei aina laadukkaan inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteutumiselle ole.	Ajan puute, Resurssien puute estää laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumisen	Ajan puute, Resurssien puute	Ajan puute, Resurssit